

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун. Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда үндүрүлгөсүң 1963 ч. АПРЕЛЬ 21 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 95 (5499). Өртөө 2 көп,

ТӨРҮТТҮНГЕН ХҮНҮНДЕН БЭЭР 93 ЧЫЛ ОЮ ДААРТА БОЛУР

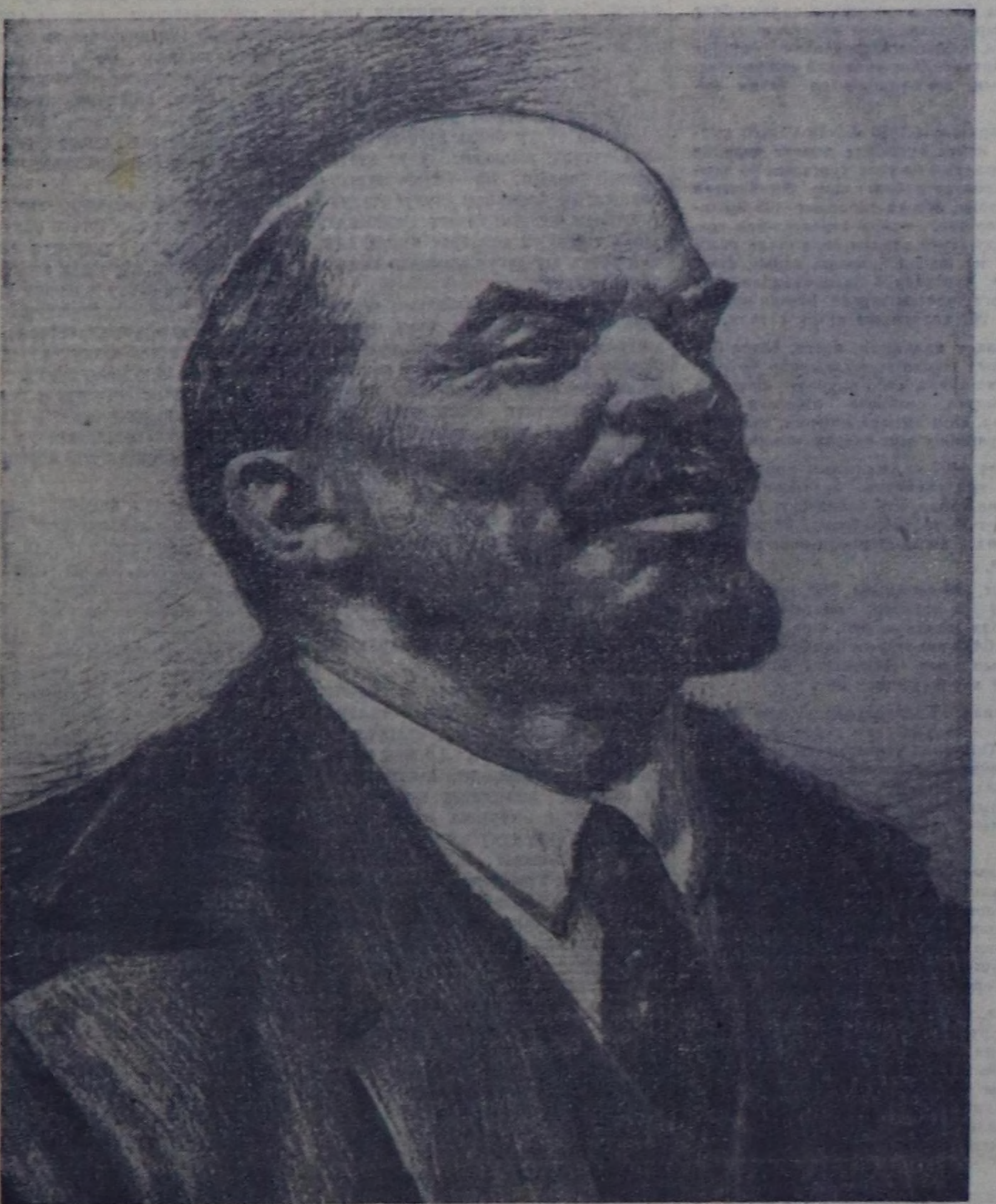
Электрфикациянын ленинчи идеялары амыдыралда боттанып турар

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА-нын корреспонденти). Чуртту калбаа-биле электрфикациянын ленинчи планынын боттандырыныга кол черде турар улуг алдар Ленинградтың заводтарының — СЭКП-ниң XXII съездин аттыг металл заводунун болгаш С. М. Киров аттыг «Электросила» заводун ажил-ишчилеринин үлүүне онашкан. Совет энергетиканы хөгжүдеринге ол заводтарын коллективтери кайы хире салышыны киририп турар дугайын чугаалап бээрин ол буюрулгелеринин кол инженерлеринден СЭТА-нын корреспонденти Ю. Николаев дилээн. — Металл заводу ГОЭЛРО-нуң ленинчи планын күүсөдирин, В. И. Ленинниң бодунуң айтышынын өзүгээр бөлүк электри андасынаны буюруп үндүргөн үзүмдө, 1921 — 22 чылдарда эгелзэн — деп буюрулгениң кол инженери Социалисттик Күш-амылдың Маадыры П. С. Чернышев дыңнаткан. Бир чыл болганда металлстер 2 муң киловатт күчүлүг баштайгы совет бус турбинаны үндүргөн, а оң дараазында 370 муң киловатт күчүлүг баштайгы гидравликалык турбинаны буюргөн. Бөгүн бистиң заводуус 200 муң болгаш 300 муң киловатт күчүлүг агрегаттары массалык-биле буюруп үндүрүп турар. Делегейде эң наамалгалыгы — 200 муң киловатт күчүлүг турбиналары чогааткан бөлүк конструкторлары бо чылын Ленинчи шаңалга кирген. — Электрстанцияларнын электри дерилгезин буюруп үндүрери 1925 чыл-биле деңизерге, 376 катал көздүзүн — деп Ленинградтың машина тудуунуң «Электросила» деп наттыжышынын кол инженери В. В. Романов дыңнаткан. Нинти күчүзү ГОЭЛРО-нуң планында көрдү-

ген бөгү электрстанцияларнын күчүзүндөн каш катал алып турар генераторлары ам буюруп үндүрер бис. «Электросиланы» ашылдачылары чурттуң одалга-биле амыдырал болгаш гидравликалык эң улуг станцияларын деринерге киржиң турар.

Ленинградтың электри машина тудуунуң ажил-ишчилери энергетиканы хөгжүдөр дугайында СЭКП-ниң XXII съездинин айтышынын улуг көдүрүлүшүн-биле күүсөдип турар. Красноярскиниң ГЭС-инге тургузар 508 муң киловатт күчүлүг гидравликалык турбинаны белетизирин металл заводунда эгелзэн. «Электросиланың» ажил-ишчилери ыңдыг күчүлүг гидрогенераторну телевилюп турар. Металл заводуунуң конструкторлары 800 муң киловатт күчүлүг ийн эвектиг турбинаның ашылдын телевилюлин доозуп турар, а чартык миллион киловатт күчүлүг турбина генераторну буюрунине технологияг белеткел «Электросилага» эгелээр. Бир миллион чедир болгаш оң улуг күчүлүг машиналарнын телевилюлин база моон-биле кады ашылдап кылып турар.

Владимир Ильич электрфикацияга талазы-биле чедишкин бурзунге сагыш сепкилдерин ханызындан өөрүп чораш болгай. Коммунисттик нийтиледдин материал-техниктиг базасынын канчаар тургустунуп турарын, «КОММУНИЗМ—ОЛ ДЭЭРГЕ СОВЕТ ЗРГЕ-ЧАГЫРГАГА БҮГҮ ЧУРТТУ ЭЛЕКТРИФИКАЦИЯНЫ КАНТЫШТЫРГАНЫ ОЛ БОЛУР» дугайында бодунуң састериниң амдыралга каттаар боттанып турарын ам нерген болза, Владимир Ильичиге кайгамчык-ла эни болуп ийик.

В. И. ЛЕНИН.

Ленин — коммунизм дээш демиселдин тугу

Бо таварыла дайынчы 1919 чылда болган. Волоколамск уездинин Яропаец деп суурундан Кремльде Ленинге тараачынар чедип келген. Совет Россияга баштайгы көдө электрстанцияларнын бирээзин ол суурга туткан турган. Оң муруну чарында үр эвесте Владимир Ильич агаз чораш, чаа, оон күштүг электрстанциянын тударыга деткичте көргөткөн алаан. Цемент, демир, чес, турбина болгаш генератор хергелетинип турган. Оа үезде чурттуң таварып турган бергелери турзаж. Ленин Яропаецтин чурттагыларына да дуалаар деп шийтирилзэн. Оа дугайын тараачынарнын чурткан кижилерине медеттеш. Владимир Ильич оларны хей-агт кирип айттырган: — Дескештирбес боор бис, аа? Ленинниң хулээп алышынынга чораш кижилерин сактышынынарын өзүгээр алырга, «дескештирбес бис» деп серге, чедишкин чедип алырынга чидининиң соргаа-даа чок ол сөстөр Волоколамск үездиге ботиң тудуунуң салым чолу чуртка келер үениң эң улуг тудулары-биле, социалисттик революциянын бүгү херезин тувулуга чедир тилээрин-биле чандыс кылдыр холбаштыр көргөни ол болуп турар. Оон бээр дөртөн ажыг чылдар өрткөн. Төгүдө ол кыска хуусаа иштинде бистиң Төрөөн чуртубус күчүлүг социализмни күрүне кылдыр хуулган. Ам оон делгемдерине — «Ильичиниң лампочкалары» хым, чаа тудулар көүдөң турар. В. И. Ленинниң төрүтүнгөн хүнүндү 93 чылдың буюдуңда база бир тилделгеге—Краснодар ГЭС-ти мында тудуп тургузуп турар күчүлүг Енисейниң дуй ботанынча өөрүп турар бис. Оон күчүлүг барык оң Днепростерге болгаш улуг баштыкын дийр чорда бистиң улдуу-тустун чырыкчылыг келер үезде бодунуң орун эгелзэни, демги Яропаецтин дег, сан чок хей станцияларга деңижер. В. И. Ленинниң төрүтүнгөн хүнүндү 93 чыл оон демделген тура, совет кижилер «дескештирбес бис» деп ленинчи састерин бутадредик каттап чугаалап, ленинчи чыгыларын амыдыралга боттандырыныга, боду-

нун Программасында: Совет нийтилериниң амы салгалы коммунизм үезинде чурттаар! деп байырладымы-биле чарлаан, партиянын улуг айыт-калдарын боттандырыныга боттарынын чайгалыш чок белең болгаш шийтирилг чоруун ажил-херектери база демиселди-биле бадытка турарлар. Владимир Ильич Ленинниң адын салгакчылардан салгакчылар онза ынактык-биле, чүчүң-биле-даа деңгемдес хундүткел-биле агаар. Нийтилед хөгжүдүдөндө шийтирилг аргилде, чаа үениң өгези—капитализмниң бурзалышынын болгаш коммунизмниң бадыкатынын үени күш-ажылдын бүгү кижилеринге хемчээл чок үениң ол ат-биле холбашкан. Улуг Ленин чүгге чаа нийтиледди тургузарынын аргаларын үндөйлөз болгаш оон оруктарын азытка эвес; ыңдыг улуг тудушунга кайгамчык улуг ажылды боду башкарып, чон-биле кады, бистиң чуртубуска социалисттик тудушунун баштайгы тудуларын кылдышкан. 1917 чылдын Октябрьин соонда коммунизм дугайында «...Биске ол ам программа, теория болгаш оналга авес апарган, биске ол дээрге бөгүнүгү херге кырында боттуг тудушунуң херээ апарган» деп чүвени чугаалап болуп болганга Владимир Ильич революстунуң ханы аас-кежин илереткен. Совет улус, бүгү депшилдегил кижилердин өртемниң коммунизмниң теориясын революстуг практикага бодараткан өлүм чок Ленинниң эң улуг маадырыг херези кажан-даа улгас. Хөгжүдүлгө ара сокадырынга, өлүг догмага мугулай чүдүшү күнге кала-даа, кажан-даа өптеш чок чоруктуң чырыгыланчак үдегери болза Владимир Ильич Ленинниң ажил-чорудугазы болур-дур. Ленинниң оң чогаалдыкы уткашынын бистиң партияныс бодунуң XX, XXI, XXII съездаларынын шийтирилген, ленинниң хөгжүдүлгөсүндө чаа эге болуп турар СЭКП-ниң үшкү Программасында боттуг чүтүл болдурган. Ол шылгарангай документиге революстуг марксисти-ленинчи өртемниң бүгү шынарлары: теориянын болгаш практиканың чандыс-

эви, ханы интернационализм, келер үезде дидим көөрү, хүнүң тодаргай негеделерин боттуг өөренири, дайыннарга ленинчи өптеш чок чорук болгаш улустун күжүне ленинчи бугурел санниккен. Ленинге социализм, оң чугаалааны-биле алырга, хемчээл чок берге болгаш хемчээл чок чаагай херек болуп чораш. Ам, Октябрьдин соонда, коммунисттериниң мурунда чаа соруга—Россиянын ажил-агый талазы-биле күштерин чаа өзү-биле төрүтүндүренип эгелээр, социализмни болгаш коммунизмни тургузар төлөөде удуруп башкарып, тудуп өөренир, аконимканы мергежилдиг удуруп алаар деп Владимир Ильич каттап-катап чугаалап чораш. Иңдыг соруганы чедип алып дээш В. И. Ленин удурулганын дээр, улам сайырангай хевирлерин чогаалдыгы өзү-биле дилеп тыварып, удуруп органнын буюрулгениң негеделеринге чоокшуладырын онза ужуру-дузалыг кылдыр көрүп чораш. «...Күрүнең кол эвеносу де-вискээр айым-биле округ эвес, а буюрулгө талазы (завод, фабрика) болу бээринде» аппарат массалар-биле чоокшудажыр деп Владимир Ильич бижээн. Бодунуң бүгү организациаларын болгаш удуруп органнын Төп Комитеттиң ноябрь Пленумунуң шийтирилгени үндөйлөз өдө тургузар-биле бистиң партияныс ленинчи айтышынынын өдөгөн. Ол эде тургузушунуң улус ажил-агыйын, чуртун бүгү амыдыралын улам элпий-биле удурутуп бистиң партияга хандырып турар. Сталинга чүдүр чоруктуң уржуктарын узуткааш, улустуң чогаалдыкы күштеринге калбак оруку партия азытка, экономиканың эң чугула үчүстөктарын болгаш азырларын удурутуңга, коммунисттик тургузушунуң айтырларын шийтирилгенин арга-мергежилдиг ажил-агыйын кайы-бир үчүстөгүн баштап турар коммунисте ызынала чугула деп Ленинниң санап чорашы билдингир болгай. Бригада апрель 13-төн эгелен

Ленинчи хүннерин буюуздунде

Владимир Ильич Ленинниң төрүтүнгөн хүнүндү бээр 93 чыл оң чоокшулап келген. Ол кайгамчыктың хүнү демделген арттерери-биле чурттуң хоорайларында болгаш суурларында ажил-ишчи өзү-биле белеткенип турар. Хоочун буюрулгелерин бирээзи — станок тудуунуң «Красный пролетарий» (Москва) заводунда ам ленинчи номчулгаларын чорудуп турар. Партиянын хоочун кижигүнери Ленин дугайында сактышынынарын чугаалап турарлар. Москваның Куйбышев аттыг электрзаводунуң цехтеринге В. И. Ленинниң Төп музейиниң өртем ажилдакчылары көп чораш. Олар анаа элзэн хей беседаларын кылган. В. И. Ленинниң төрүтүнгөн хүнүндө бээр 93 чыл өзүгө холбаштырган теоретиктик конференция партиянын көдө ажил-агый талазы-биле обкомунуң идеология комиссиянык болгаш политиктиг база өртем билгилери непередир талазы-биле нийтиледдин салбарынын электич чоруу-биле Днепростерскиге болуп

өрткөн. Анаа 400 хире өртем ажилдакчылары, лекторлар, пропагандистер, агитаторлар, буюрулгенин муракчылары киришкен. А. Орелдүк пропагандистер боттарынын методиктик конференциязын «Пропагандалаарынын уран аргазыга В. И. Ленинден өөренир» деп темага холбаштырган. Политиктиг болгаш өртем билгилери непередир талазы-биле нийтиледдин кижигүнери Таджикистаннын ажилчы чоннары-биле хей санын ужуражышынынарын бо хүнерде буюрулгелерге болгаш чаа тудуларга, хову турлагаларына болгаш хойжулар суурларына өрттирген. Ленинниң өлүм чок чыгыштарынын дугайын, бистиң чуртубуска коммунизмни тургузарынын ленинчи оруктарынын дугайын олар боттарынын беседаларына чугаалап турганнар. Ол кайгамчыкты күнге холбаштырган ном-чуртук делгезинен Таджикистаннын Фирдоуси аттыг күрүне библиотекасында аштыккан. Бельды хоорайнын (Молдав ССР) пионерлер бажынында «В. И. Ленин

болгаш урулгар» деп зал-музейин ам тургускан. Иңда делгез чүдүлгелерин аразында Владимир Ильичиниң чуртук көргөскөн, ССР-ниң улустун чуртукчуу И. Н. Жуковтиң чуртаан чуртук бар. Ол чуртукту молдас хоорайнык урулгарына белек кылдыр чуртукчу чорудуп берген. Дамбулда ук чериниң чуртукчуларынын болгаш скуаль-торларынын В. И. Ленинниң өлүм чок өвүр-хевирин чуртук көргөскөн чогаалдарынын делгезини аштыкан. Бо чылдын чайынында В. И. Ленинниң төрүтүнгөн чери Ульяновскиге чок мундан эвеш эвес кижилер бээр. Иңда ам безин аскеристилер хей. (СЭТА).

В. И. Ленин дугайында роман

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). «Сибирские огни» деп журналдын апрельде үген чаа номеринде сурагыг сибирь чогаалчы А. Л. Коштеловтун «Улуг эгелзешкин» деп романын параш үндүргөн. Бо чогаалда В. И. Ленинниң болгаш Н. Е. Крупскаянын амыдыралын болгаш революстуг демиселни чириткан. Романда кирген болушкунарын черлери—Петербург, Сибирьже орук, Красноярск болуп турар. Автор романын бижирин каш чылдарда тургалуу келген. Чогаал-

чы Сибирде ленинчи черлерге барып, архив материалдары-биле танышкан. СЭТА-нын корреспонденти-биле беседалыга чогаалчынын чугаалааны болза: — «Улуг эгелзешкин» деп роман В. И. Ленин дугайында трилогиянын баштайгы ному болуп. Ам ашылдап эгелеп турарым трилогиянын ийн көзөңгө Шухенскиого шалтуе үени кирген турар. Романын дараазында болушкунары РСДРП-ниң ийги сьездигине четкен турар.

ЧАА МЕТАЛЛУРГИЯ КҮЧҮЛЕРИ АЖЫГЛАДА КИРГЕН

Орск-Халиловскиниң металлургия комбинатында домна суугуну болгаш агломерациялык фабриканын бирги элзечэн чедишкинин тудуп дооскан, амыгалга киргени-биле холбаштыр, СЭКП Төп Комитеди болгаш ССР-ниң Министрлер Чөвүлели тудушугарга, эптикчилерге, металлургага, машина тудушугарыга болгаш телевилюн организациаларынын амылданчыларына чуреттиң ханызындан байыр чедирген. Чедип алдынган чедишкин болза СЭКП-ниң XXII съездининиң хулээп алганы, бистиң чуртубуска коммунизмни тургузарынын улуг-чаагай программанын амыдыралга боттандырыны дээш демиселге чогаалдыкы идеянык чоруктуң болгаш күш-амылчы көдүрүлүшүнүн түңкөли-дир деп, байыр чедиргишине делгезип турар. Орск-Халиловск комбинатынын металлургия домна суугуну болгаш агломерациялык фабриканын дүргөн шимгиздип алып болгаш телевилюн күчүлүг аштырган, а тудушугар болгаш эптикчилер боттарынын, байлак буржулганын амыгаллашкан, кара металлургиянын күчүлүгүн улам ийги улгаттырыны дээш он-даа улуг күненишкин-биле демисежир апаар дээринге СЭКП ТК болгаш ССР-ниң Министрлер Чөвүлели быжыг буюрун илереткен.

Тудушугарынын болгаш эптикчилеринин коллективтери чеди чылдын бешик чылынын планын хуусаа ботинде күүсөдир дээш социалисттик чарышка кирбашкан, амы үезде чаа мартен суугуну, үшкү болгаш дөрткү агломерацияларын, алюминийнин чылдыр кудуктары болгаш Орск-Халиловскиниң металлургия комбинатынын өскө-даа чугула черлерин деринде идеянык ашылдап турар. (СЭТА).

Өөрүп четтиришкин

БАМАКО. (СЭТА). ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин даштыкы экономиктиг харылаалар талазы-биле Күрүне комитетинин даргазы С. А. Скачковка баштаган совет чазак төлөөлери Малл Республиканын президентизин Молибо Кейта хүлээп алган. Малл Республикага Совет Эвиле-

лениң көргүзүп турар экономиктиг дуулаамчызы болгаш техниктиг илдингичи чоруу дээш чуреттиң ханызында өөрүп четтиргенин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущевка болгаш совет улуска дамчыларын Малинниң чөвүлүгү болгаш чазакны өмүчүзүндөн Молибо Кейта дилээн.

МАДРИД Генералиссимус Франсиско Франко Ваамонтеге

Дээрги мындагылар. Хулиан Гримауу хамаалты дайынчы чылдарында үлгүдөгү кылган дээр азы-биле, Мадридте шаажылап өлүрүп деп шийткен дээриниң дугайында дындагынын мырынай чаа алдым. Ол дындагы чаагай сеткилдиг бүгү кижилерге дүвүрөөзини болдурубайн барып шыдаас. Испанияга хамаалты дайынчы доозулганынын соонда 25 чыл өрткөндө кижини дайын үениң чокчулугу-биле шийдиң турар шаң алдыг чорукту күрүнеңиң кандыг-даа

эрге-ажыктары-биле тайылбырлап шыдаас. Мен буянын болгаш кижиниң чорукту мерелерин удурутуга болдурушкан, ол шийткенге күш чок болдурушкан болгаш Хулиан Гримауу амытканын камтаал алырын силерден буюрулгедиг дилеп тур мен. Силерин таланардан шак ыдыг буянын чорукту кылдыр болза ону делегейин калбак хей-нигиңи улуг таарымшынынын мерелери-биле уткуруп ийик дээринге ханызы-биле буюрур мен. Н. ХРУЩЕВ.

КӨДӨ АЖЫЛ-АГЫЙГА ЧАА ТЕХНИКА ДЭЭШ

МОСКВА. (СЭТА). Шахта 9—15 километр дүргөн чорутушкун-биле ашылдап тракторларын тургузарынын айтырынын талазы-биле делегей чөвүлел хураал Москвага доозулган. Болгариянын, Венгриянын, ГДР-ниң, Польшанын, Румынанын, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакиянын төлөөлөкчилери чөвүлел хураалга киришкен. Ук чөвүлел хураалды көдө ажил-агыйны механизацияларын Бүтү эвилел өртем-шиччелел институту социалисттик чурттарын көдө болгаш ийи ажил-агыйнын талазы-биле өртем шийчиледерин аялап

таарыштырының V конференциянык дындагына дүштүр чыгалдырган. Машина-трактор агрегаттарынын чорутуурун дүргенин шахта 9—15 километр чедириниң талазы-биле теоретиктиг болгаш шендел-шиччелел ажилдарынын түвөөлери чөвүлел хураалдын киржиңчилери чорутуу техниканы социализмде лагерини чурттарынын көдө ажил-агыйн буюрулгенин дүргөн шийгелдиг алып соруга-биле моон сонгаар кады чорудар шийчиледерини оруктарын төлөөлөз.

ЛЕНИН АТТЫГ КОЛХОЗТУҢ ХОВУ ТУРЛАА

Кайгамчык час бодунуң элзечэнде кирген. Хүнүң чылым херелдерин черини кырын чылдым, Алар-Төштүң электрлеринде ам-даа эри-азык ак харларын чайынадырып турган. Бедик дүжүттү алып дээш демисел Сесеениң байлак дүжүткүр ховузуна хайыгыл, механизаторлар тракторлары-биле улуг түлени буюруп киришкенер. Бо ажил-херекке шөөлдерин ажил-ишчилери, илангы оон тургаларын кайы хире белеткенгиниң көөр дээш Ленин аттыг колхозтуң Сесееге хову бригадаларының төүнгө келгенивис ол. Кызыл булуңга баарымыска, бригадир эш Ондар Тамчый-оол бригаданын мурунда турар соолругазын доңчүзү-биле чугаалап берди. Чаагай дүжүттү өстүргөш Төрөөн чуртка хой таранын бээр дээш колхозтуң ажил-ишчилери турарлар. Бригадада 4370 гектар туралгалыг, оон иштинде кол кудулура—кымыл-тас 3050 га, кукуруза 750 га. Ол-ла бригадалык келжигүнери күрүнеге 1600 тонна эки шынарлыг тарааны садар. Моон алгаш көөргө, оларынч мурунда улуг соруга салдынганы тодаргай. Бригада апрель 13-төн эгелен

шык баарымыска кирген. Бо хүнерге чедир 700 га чер илнереттинген, чус ажыг га черге кызыл-тасты чашкан. Бригада чаксы тарылганы чорудар талазы-биле ажил планын тургускан. Колхозтуң баштаар чери, партия организациалык ховунуң ажил-ишчилерин ажилдаарына таарымчалыг байлаалы тургузуп берген. Бригаданың төүндө стола-ва, кымыл булуң, нийти чуртта-ва чери эки дериттинген. Кызыл булуңда ажил-ишчилери күш-ажылче сорук кирип турар көсүк агитация, көргүзүп самбарыс бар. Агитхууус унуп турар. Иңда агитаторун тускай булуңу бар, оң-столуңду кырында яны-бүрү номчулганын хире херекседер. Кызыл чур, ойнаар херекседер. Кызыл булуңга кире берген кижилер бригаданын ажил-херез-биле өске кижилерин тайылбыр чугаазы чок-ка-ла таныштып ап болур. Механизаторлар чурттаар өрээлдерде демир орунурын салгаш, оларны ак-чоорганнар, сыртыктар-биле хандырган. Оң ишти чылыг, арыг. Чунар бажык база белең, апаар баш үгдө беш кижилер чүтүп болур. Чаагай дүжүттү өстүрүп, хой таранын Төрөөн чуртка бээр дээш бистиң механизаторларымыс кара кымыл ажилдап турарлар,

Чаксы тарылганы организастыг эрттирип, бедик дүжүт алып болгаш күрүнеге тараа саар планымысты амыр күчүсөдип болур аргаларымыс бар—деп, бригадир эш Ондар Тамчый-оол чугаалады. Тракторист М. Коңгар «ДТ-54» деп трактор-биле илнертешкинниң хүн нормазын 102 хуу, Т. Сам-дак-оол хүнде 7 га чер чарар хуу-лээлгенин 7,50 га кылдыр күсөдип турарлар. Тракторист уруг М. Часкал хүнде 36 га чери улус-шешелээр онаалдызын 38 га не-дирип турар. Мындагы муракчыларга колхозчулар чоругарынын, оларнык аттарын агитхуууста мактан бижээн. Кызыл булуңда бригадалык еопластикалык хулээлгелерин, хүн буюрун оналгалыг негеделерин, ийи нормазын амыр күсөдүскен дээш немелде төлөвир бээриниң чуртуну бижээш аскал. Бригаданың төүндө электри станциянын тургускан, Оң-биле төп шаңны механизастаан, иңда механизаторлар электри тогу-биле хөлөөлери турар. Бир чыл буюрулгасу сугу теремги азытар-биле 4—5 километр черлерден сөөртүп турган болза, ам 85 метр ханы кудукту каскан, оон суу мотор күжү-биле сорудуп, сугу-биле кижилерин-даа, малдын-даа хергеленин хандырган. Оң чанымы

да хөрүкү тургускан, ону электр-биле хөлөөлериң, аларганын-иң ажилын чийткен. Оң-биле чергелештир чамдык честерини демделээр чугула. Нинти чурттага чериниң болгаш электри станциянын деңсээри ам-даа хериметтингези, оң чүтүлде алаагартын тургускан. Нийтиниң ченинелге чери болгаш бригада төвүнүк чурттакчылары ижер сугу механизастыктын кудуктан ап турар чүве болганда, оон чанын арыг-шешер тургузарын күзөңгө. Ол анаа чаалай болуп турарында кайың-даа келген мал оон сугу ижиң турар. Пилораманы кандыг-ла ажилдап чок, кудукту ортузула тургускан канын кижилерараал көөр. Солованниң, кымыл булуңун, нийти чурттага чериниң экиктериңиң кырына чазе дүшүс кылдыр дугулар дээш шиферлерин эжеп каан. Бо хүнерде ону кылган кижилер, Бригаданын деңсээрин арыг-шешер тургузары, иңда-мында чыктылар боттарыны арылаары чугула. Хову турлаанын дералтег болгаш хандырылганы багай эвес. Иңдык болганда иңда ажил-ишчилерин күш-ажылы чугаажык иштиндегил болур. Д. АРАКЧАА. Чөөн-Хемчик район.

ЛЕНИННИН АЙЫТКАН ОРУУ-БИЛЕ

«Массаларның медерелинге, чаңчылынга, хүн бүрүдеги амыдыралынга «шуптузу чаңгызы дээш база чаңгызы шуптузу дээш» деп чаңчыгышыкынны, «кижи бүрүзү бодуну шыдаар шаа-биле, кижини бүрүзүге ооң хереглээр хирези-биле» деп чаңчыгышыкынны непередир дээш коммунистиг чурумну болгаш коммунистиг күш-ажылды чоорту, ынчалза-даа чайгылыш чокка кириер дээш ажилдаар бис... Бис коммунистиг күш-ажылдың тилелгезинге чеде бээр бис!»

В. И. ЛЕНИН.

Ленинчи принциптер боттанышыкында

Ленин — бо атты чүрөктеринге ханы кадалаашыа, бистин чуртун ажилчы чоннары кижини төрөткенни чырыткылыг келир үези — коммунистиче чоруп ора.

Ленин бистин аравыста чок-ла, ынчалза-даа ол бистин үезетин, келир үезин кыркычкан. Ленинни тургусканы болгаш калган быжыктырган коммунистиг партия бистин чуртувусту коммунистиче баштап, делегейин бүгү уластарына орукту айтып турар.

Алагаларын болгаш хол иткеништеринин, ыяш аңдамынарнын болгаш ээргинтерин чурту чораван Россияны совет улус Ленинни тукун алаа-биле, коммунистиг партиянын удурутпазы-биле чораш, амгы үезин эң сайыраңгай техниказын — күчүтүг станоктарын болгаш өн ылаптыг приборларын, электрон-саналга машиналарын болгаш космиктиг корабльдерин, күчүтүг электростанцияларын болгаш атомук энергиянын чурту кылдыр, ыяш, саваң болгаш шыла өндөлдиг чораш уаусту — кан болуп алымын, пластмасс болгаш цемент эдиледиг кылдыр хуудуруп. Бо-даа кызгаар эвес-тир. Бистин чуртувус партиянын чаа Программасында тодаратынган улау-чаагай перспективтиг хөгжүдөзүнүн чаа, бедик чадамынче бар чорур!

Коммунистиче калбаа-биле тургузуу турар амгы үедэ СЭКП-ниң удурутпазы болгаш баштакчы ролунуң ужуру-дузасы улам улаадын турар. Партия бо харымсалгалыг хуудалганы оон иштин амыдыралын хөгжүдөзүн деңгээли принциптерге бүрүн дүшкөн турар болза, ыяш күсүлди шыдаар. Партия амыдыралын Ленинни принциптерин болгаш норма-чижектерин СЭКП-ниң чаа Программасында болгаш Уставында улам тодаратынган болгаш улам ыяш хөгжүтүүнүн. Бо болза Сталинга чүдүр чорукту болгаш оон хоралыг уруктарын тайладыр талазы-биле партиянын чорутканы ажак улау ажилдарын ачымында чедиң алдынган. Сталинга чүдүр чорукту СЭКП-ниң XX, XXII съезидери шийтирилди-биле бурушпакан болгаш партиянын талазын-дан партия база күрүне тургузууну Ленинни принциптерин болгаш норма-чижектерин чаа тургузар талазы-биле чутуа хемчеглерин боттандырган.

Партиянын болгаш улау үезин инициативаны, чогадыкчы чорун моондактап турган чүдүр ам чайлаууныгынын түнелинде, партиянын удурутпазы ролу, мобилдакчы күжү улам күштелип, коммунистиче болгаш негизги эвес совет кижилерин чогадыкчы идепкей ажак ескен. Моон бир тодаргай чижирин Таңды районун партия организациязынын ажил-херөндөн көрүп болур.

1962 чылда болуп өрткөн партиянын өткөч-сонгудалыг хуралдарына бүгү партия организациязынын коммунистиче идепкей кирип, чутуагай турган айтырларынын шийтирилээрине партиянын принциптерин болгаш ажил-херек дээш сагыш човалгынын көргүскенер. Олар бугурулууну экономиктиг куралдарын илередиң, бугурулууну Ленинни принциптерин организациязынын талазы-биле үнедиг саналдарын бердишкан, ажил-херекте чегестерин арин-нүр барымаалаашыа чиди-биле шугумчулан болгаш чегестерин чайладырнын боттуг аргаларын сүмөздөнөр.

Сонгудалыг партия органнынын составын чоорту, уругду чазырт талазы-биле негелден өткөч-сонгудалыг хуралдар үезинде боттандырган, эге организациалар бироларын составынын кезин чаарташ, партиянын удурутпазы органнынын составына 72 чаа партияни активтерин сопташ.

Партия, күрүне амыдыралын чутуа айтырларын чутуадажып көрүнгө коммунистиче болгаш ажилчы чоннары партия калбаа-биле кириштирип, чутуагай айтырларын, ылаптыг массаларны боттарынын хөдөлүшкени-биле дор, холбашкак айтырларын демократизм баугаар, чүгө төлөөлөр чорудары-биле эвес, харын партия ке-

жигинеринин шуптузундан айтырып тургаш шийтирилээр чутуа» деп Ленинни айтышыкын партия ам боттандырып турар. XXII съездинин муруну чарында партиянын чаа Программасынын болгаш Уставынын төлөвилелерин болгаш өске-даа чутуа документтерин бүгү партиянын чутуадажып көргөн бауду-ла санал-онал айтырышыкын болгаш, ол документтерин чутуадажып көрүнгө Таңды районун коммунистиче идепкей киришкен болгаш оон үлеер-чижир партия организациаларына чутуадажып көрүп турар айтырларын шийтирилээрине айткан турар.

Партия организациаларын хуралдарына тургустунган айтырларын чутуадажып коммунистиче чораш 30 ажил хуузу, биче партиянын эге организациаларында — хөй нуруу идепкей кирип турар. Бо чорук коммунистиче чогадыкчы ботталдырып, үнедиг саналдарына дайнып, партия хуралдарына шийтирилээр хуудуу алыр болгаш оларын күсүлдөзүн дээш бүгү коммунистиче идепкей киришкен хандырып турар.

Районун партия эге организациаларын болгаш партиянын бүгү ажил-чорудуу коллективтиг удурутпазын принциптерин үнедиг алыр турар. Районун ажил-амыдыралын чутуа айтырларын партиянын пленумына, партия ажил-агы активинин, партия эге организациаларын хуралдарына доктаамал коллективтиг чутуадажып көрүп турар. Айтырларын белектерин партия активин калбаа-биле кириштирип турар.

Партиянын иштин демократизмди калдырышпаан, партия ажилына хөй-пийтичи киржилгени калбартып турар бис. Партия штаатта дашкаар кезде ажил-агы, школа кидистерин болгаш партияга хуудуу алышынын талазы-биле комиссия тургустунган. Илепкей 15 коммунист партиянын иштин куралдары болуп, а элөөн хөй кижилер партия-күрүне контролонга дуулаар боттуктерде ажилдап турарлар.

Улау ажил-агы партиянын удурутпазын ролу болгаш ужуру-дузасын ам кажанымында-даа артык чутуа болуп турар. Партия амыдыралын Ленинни принциптерин улам ыяш чогадыкчы хөгжүтүшкөн, коммунистиче партия удурутпазы, турдугу болгаш кезде ажил-агынын удурутпазы талазы-биле чаа, сайыраңгай хевирлерин ажилдап кылган болгаш амыдыралда боттандырып турар. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумун шийтирилген баугаар партия органнынын алаандан үстүнге чедир бугурулуу принциптерин барымдаалан тургускан чорук бистин чуртувустун бурунгаар хөгжүдөзүн күчүтүп шийтирилген күш болуп, партия организациаларын бугурулуу ажилы-биле тулаш холбаштырган.

Партия организациаларын болгаш бугурулуу эргелдерин ажилдап чурат чуртунуң үезинде деп эң Н. С. Хрущевтин айтышынын шымын барымаалаашыа, СЭКП-ниң Таңды району болгаш Таңдынын бугурулуу эргелди боттарынын кол күжүн кезде ажил-агы бугурулуунуң үгүлдүмү турар. Кезде партиянын ажилдакчылары, бугурулуу эргелдин тускай артемынгерин колхоздар, совхозтарын ажил-чорудуулашык ханылап кирип, кезде ажил-агы экономиказын чутуа айтырларын бидирип шийтирип турар баугаар. Районун колхозтарын болгаш совхозтарын удурутпазы чудары, тускай артемынгерин, партия, комсомол организациалары кезде ажил-агы бугурулууну улам дүргө хөгжүдөр дээш бот-идекейчи, чогадыкчы чоруктарын тымышгыры-биле илередиң турар баугаар.

Районун партия организациазынын, бүгү ажилчы чоннарын соо-рук киришкенин, чүтүлдүг ажилы бодунун тодаргай түнелдерин берген. Район 1962 чылда күрүнеге 57500 тонна тарааны, азы 1962 чылдаазында 10 муң тонна хөй тарааны саткан, сүт болгаш дүк садар талазы-биле социалистиг хуудууларын ажил күүсеткелден.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун

шияттарын, «Чыл түнелдерин үндүреринин база тараа бугурулуу болгаш сатып алырын көүдөлдүрүнүн дугайында» эң Н. С. Хрущевтин СЭКП ТК-ның Президиумуна бижип шыккан чутуа документтерин удурутпазы боттунуу база уст-лабичилерин патриоттуг эгелешкенин деткинишкан, 1963 чылда бедиктен социалистиг хуудууларын районун кезде ажил-ишчилери боттарына алган. Чур ажилын талазы-биле, күрүнеге 3,5 миллион пуд тарааны садарын болгаш четчир санын тараа фондуларды болуп хандырап суруда-биле, бар курлавырларын бүрүн ажилдары ол социалистиг хуудууларга көрдүкү турар. Тараанын иштин шөлү 125873 гектар, оон иштинде тараа культураларын 100645, кукурузанын 9 муң, бобыларын 3 муң гектар чедир калбарар.

Колхозтарын болгаш совхозтарын малынын баш санын өлөөн өстүрүшкөн, бо чылдын күрүнеге 2795 тонна этти, 4435 тонна сүттү, 220 тонна дүктү садар. Алдынган бедик хуудууларын күсүлдөр талазы-биле баштайгы эки түнелдер чедиң алдынган. Бо чылдын бирги кварталында эт болгаш сүт садарынын планын район ажык күсүткен. Мал ажилын продуктуларын бугурулуу болгаш күрүне садарын көүдөлдөр талазы-биле «Революциянын чалбыжы» колхоз, Күрүненин дуржулга станциясы, «Элегес», «Межегей» совхозтар бедик чорутууларын чедиң алган. Мал ажилын продуктуларын бугурулуу чымын чымын тармактын кыска хуусада, агротехниктиг бедик деңгээл эргитеринге бүрүн шийтирилээр.

Районун партия организациазы, бүгү ажилчы чоннары партия болгаш күрүне амыдыралын Ленинни принциптеринге дайнып тургаш, улау Ленинни идеяларын амыдыралга боттандырап дээш бүгү улустун демиселдине төлөптиг салышыкын кирип шыдаар.

М. СУХАЧЕВ, СЭКП-ниң Таңды кезде парткомунун секретары.

Ленин — коммунизм дээш демиселдин тугу

Бүдүн ажил-ишчинин ролун бүгү ажил-чорудууларда олар-биле уругу-чүмөлдүг турар. СЭКП-ниң политиказын эң чутуа айтырларынын бүгү улау чутуагай кирип турар. Калбак улау масаларга дайнып, Ленинни партия-күрүне контролонга катат тургускан. Бюрократизмдин илерөзүшкени-биле, саазыга тугурур кан-пеларыш күшүн чорук-биле, кижилер-биле дүргө ажилды директивалар бижип созуур дээр орадажымын партия-биле партия болгаш оон Ленинни Топ Комитетин шийтирилген демиселди чорудуп турар.

Революстуг чорудууларын, социалистиг нитилелдин амыдыралын бүгү — экономиктиг, политиктиг, идеологтуг талааларыга хамарлыштыр партиянын өзүп турар болуп Ленин үндөлдү. Социалистиг болгаш буржуа идеологиянын «тайбын» ко-жа-хөлбө турар» дээш чүдүрүп, ылаптыг улау чутуа партияни чорукту буржуа-идеологиянын хостуг чорук-биле салууну орадажымын турган кижилер улау шийтирилген демиселди улау баштыкты чорудуп турган. Ленин Октябрь революциянын мурунда-ла литература ажил-чорудууларын партия ажилы-биле, партия удурутпазы-биле ханы холбаштырарын кыйгырып чораш. Бистин чуртувуска пролетариаттын диктатуразын тургускан сонда, Совет республиканың бүгү-ле юридиктиг бол-

ЛЕНИНЧИ ОРУКТАП...

Коммунистиг партиянын тургузуучуу, делегейде бир дугаар совет күрүнеги үндөлдүкү улау Ленин болза хөй миллион бидаргай тараачын ажил-агылар социализмге чүгө кооперация дамчып кириер дээрзин толаргай айткан. Улау баштыкчыны бо өттүр көргөн айтмышынын шиминин аммырал додузу-биле бидаткан. Ам бистин чуртувусту хуу ажилды тараачын өргө чок, Совет Эвилели бай, шыдалыг, колхоз-совхозтуг улау күрүне болган.

Ылаптыг колхозчу колхозниң культура болгаш экономика талазы-биле хөгжүдөзүн деңгээл чүгө тымышас кылдыр белеэн. Тыва арттарыңдыг лагерь, шаттар санай чурттап, азым-түрегди, качыгаал-түрегелдиг чораш аммыралар тоогунуң эрткин үези болуп арткаар. Ооң толаргай чижир бистин «Искра» колхозтуг ажил-агынын хөгжүдөзүндөн безин көрүп болур.

Чоон-Хемчиктин Чалаана сумузуунун арттары 1950 чылда колхоз кылдыр каттыгып, мал болгаш чур ажилын ишти күш-биле Ленин чорудар калдыны оруучке кирген. Колхозчу аммыралдын ол үеде турганын бо күн-дөзү-биле деңгээлге кайгычкы өскерягелер болгулаан. Эң баштай ол чүгө 1732 баш бола болгаш шээр малдыг, 808 га үрүлгө 135 өргө-ден тургустунган турган. Машина, трактор-даа, чепсек-херексел-даа чок, ону Чалаана МТС хандырып турган. А тугу-суур талазы-биле чүгө кижини эмгелениңин пунктуу, 141 өөреникчил эге школа бажыны, сады, сүмү Советиниң конторазы болгаш башкалар чурттап 3 бажындардан өске чү-даа чок болуп, колхозчу арттар өлгөргө чурттап турган. Ынчал колхоз күрүнеге 17 тонна этти, 11 тонна сүттү, 967 килограмм дүктү саткан.

Ам колхозтуг төп сууру — Бажың-Алаак калбарып өскен. Ында 341 чурттага бажындар, делем клуб, сес чыл шкколазы, малчынар уруглары чурттаар интернат, эмгелге болгаш ветпункт, сес оорунуң божуга бажыны, ном саны, чунар бажыны, харылаа салбыр, ажаалга касса, улау магазин, электри станциясы бар. Оон айгыла машина, трактор гаражи, чазаныр чур, дээрбе даш бугурулуунуң өске-даа тугуларга хөй.

Эрткен чылдын колхозтуг тармага шөлү 4407 га, малынын ишти саны 14020 баш четкен. Мал, чур ажилын продуктуларын бугурулуу күсүлдөзүнүн түнелдерин күрүнеге 2187 тонна тараа, 218 тонна сүт, 175 тонна эт, 230 центнер дүк саттынган. Колхоз 24 тракторларды, 22 автомашиналарды, 16 комбайнларды болгаш кезде ажил-агынын өске-даа машина-чепсектери-биле бүрүн хандырыган.

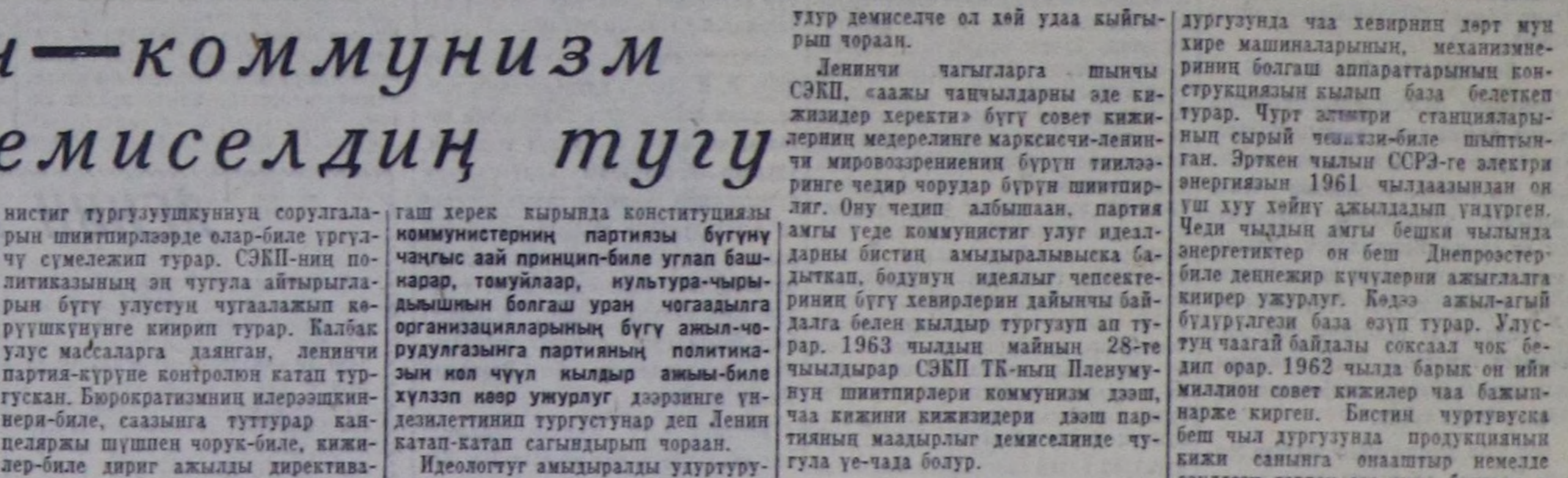
Колхоз бо чылдын күрүнеге 230 тонна сүт, 190 тонна эт, 260 центнер дүк садар хуудалган. Тарага шөлү 4.800 га чедир, иштинин малын 162.200 башка, оон иштинде мыйыстыг бола малдын 900, хөй, өшкүрүн 14.320 башка чедир. Инек бурдууларын 1.480 килограмм сүттү саап база хөй бурдууларын 2 килограмм дүктү кырып алган. Ынчаарга бо чылдын бирги кварталында эт садар планын 108 хуу күсүткен бис.

Ам колхозта 341 өргө саанаттын турар. Колхозчулар колхоз бугурулуунун ажил-бүрү алырларында илепкей ажилдап турар. Колхозта бүгү-ишти 8 чыл өрөндөгү боттандыган. Оон-биле чегестер механизатор калдар белектер айтырыгы жедикшиңиң шийтирилген түгө-линде бо чылдын чакы хуу ажилдарында, бүгү-ле агротехниктиг ийи элечер-биле доктаамал ажилдары хандырынган болгаш комбайнар септегенин боттарыныкты калдарыныкты күжү-биле кылып эгелей берген бис.

Колхозчу экономиказынын өзүп турарын чүгө кол херезин болза чыл келген тула-на кирип ап турар оругалынын улам көүдөлдү турар. Колхозчуларын үнедиг улам улугадып турары болур. Колхозчуларын материалды аммыралы улам эңкил турар. 1962 чылда бистин колхоз 364,971 рубльдин оругалы кирип ап, бир күш-хуунуң 60 центекти, 1,5 килограмм тарааны берген. Бо чылдын күш-ажылдыг акша төлөвирине шилчеген, а чыл дургузула кирип улау оругалынык 500 муң рубль чедер.

Улау Ленинни өрөндөгү үндөлдүкү, Совет Эвилелиниң коммунистиг партиянын XXII съезидин бистин чуртувуска коммунизм тургузуунуң төгөндүгү программанын хуудуу ап тура «Колхоз дээр тараачыныкка коммунизмниң шкколазы-дыр» деп айткан. Бистин колхозтуг бүгү ажил-ишчилери амыдыралын баштайкы бо ишти оруктан чыдар баштай чораш, коммунизмниң материал-техниктиг базанын тургузууна илепкей кирип, коммунистиг нитилелде бистин улау Төрөни чуртувуска дүргө тулап тургусчурунга илепкей кирип деп шийтирилээр.

М. ДОКТАГУ, Чоон-Хемчик районунун «Искра» колхозунун даргазы.

Чурунта: Кызылдын алгы заводунда коммунистиче күш-ажылдын бригаданы деп атты чедиң алыр дээш демисел турар кидис салыкчыларынын эң А. С. Астанынага удурутпазын бригаданы. Бо бригада эрткин чылдын бугурулуу планын 125,7 хуу күсүткен болгаш бо чылдын бирги кварталындын планын онаалдарын база ажык күсүткен.

Ленинни чагыларга шынчы СЭКП, «аажы чаңчылары эде кижилер херекти» бүгү совет кижилерин меделеринге марксизм-Ленинни мировоззрениянын бүрүн тилөө-ринге чедир чорудар бүрүн шийтирилген. Ону чедиң алдышкан, партия амгы үеде коммунистиг улау идеалдарын бистин амыдыралыкка ба-дыктап, бодунуң идеалыг чепсектерин бүгү хевирлерин дайнык бай-далга бедик кылдыр тургузуу ап турар. 1963 чылдын майнын 28-те чылдырлар СЭКП ТК-ның Пленумун шийтирилген коммунизм дээш, чаа кижини кижилерин дээш партиянын маалдыгы демиселде чутуула үе-чада болур.

Совет кижилерин чыл бугуруди күш-ажылы Ленинни чагыларын күсүлдүрине оларын бир лизы өткөч болур-дур. Ындыг чыл болза эрткин чыл болган. Бир хүн иштинде ийден ажык улау бугурулуу чегестер ажилгалга кирип турган! Чыл

ТЫВА ИНДУСТРИЯНЫН БАШТАЙГЫЗЫ

Ленинчи улау идеалар-биле сий-никкен партиянын чаа Программасында: коммунизмни калбаа-биле ту-дуу тургузары... чуртун районнарын экономиктиг хөгжүдөзүн моон сонгаар улам дескилдештеринге илгини бээр кылдыр улау улау улам чогуу чалып таарыштыр тургузарын негеп турар деп айткан.

Оон боттарыныктын Тыва АССР-ниң амыдыралында-даа көрүп болур. Ак-Довуратка «Тыва даг-дугу» комбинаттыг тудуу болза бүгү-өндөлдө онза чутула, шалыкчы улау тудууларын бирээни. Ол — тыва индустриянын эң баштайгы улау тудуу-дур. Чеди чылдын сөөлү чылдында, 1965 чылда ук комбинат чылда 140 муң тонна даг-дугун ажилдап кылар күчүлүг болур.

Амгы үезин эң болбаазын техника-биле дертигинге, бүгү чуртка улау-дуулаш, коммунизм тулауларын бирээни тыва чеге хөй националдыг совет кижилеринин интернационалдыг улау коллектив тулап кылып турар чорук болза Ленинни национал болгаш экономиктиг политиказын ачы-ханымын, оон улау тулау-га боттунган коммунистиг партиянын анык Тыва республиканың бугурулуу куштерин сайырадыр, оон бистин улау Төрөн чуртувустун база бир чегестелерин турар бугурулуу болур дээш ала-бузуунуң сагыш салышыны-дыр деп комбинаттын бугурулуу тулауларын өртүп, чоргаарлашып турар.

Комбинаттын тудуула ажил-иш хайгыгышыкын. Чеди чылдын бо бешти чылдын үшкү кварталында фабрика тулуунун 15 муң тонна даг-дугу болбаазырадыр күштүг бирги өлчөөн ажилгалга кирип харымсалгалыг суруда салдынган. Ынчалгаш бүгү тулаулар, май мурунуң, ол шыккан В. И. Ленинни төрүтүнгөн хуунуң бер 93 чыл оонга алдыр боттунган күш-ажылды өлчөөн — кажанымында артык организациатыг туржуу, бедиктен хуудууларын алган, сорук киришкенин ажилдап турар.

Тулау участооттарын талазы-биле март айнын онаалдарын ажык күсүткен. № 1 улетүр участоотунда (Фабрика тулуунда) ажилдап турар 10 бригадалардан март айда чарыкча шүлүп үнгенер болза: эң Вороновка баштакан бетончук бригаданы ай планын 189 хуу күсүткен, шийтир Кызыл тукту чаалап алган. Оларын улаазында эң Черныйн удурутпазы бригада ай план-

В. НОГАННОВ, «Тыва даг-дугу» тулау эргелдинде партком секретары.

нын 147 хуу күсүткен, ийги чегенин элөөш база шийтир Кызыл тук алган. Ушкү чеген эң Вишневскийнин арматурщиктер бригаданы элөөн. Бо участоот ажилдап турар бүгү бригадалар апрель айнын тудуу-мон-таж ажилдарын планын апрель 27-те чедир эки шынара ажык күсү-седири аазаннар. Фабриканың кол чорутууну тулуунда 638 кубометр бетону салыр, 109 тонна арматураларын быжытлап өтээр, 200 кубометр туубуларын салыр деп тодаргай график баугаар ажил чорутууну турар.

Учостооттар, бригадалар, эвенюлар арамында чарык калбарган. Оларын дозуу — фабрика тулуунун бирги өлчөөн айткан хуусада ажилгалга кирип хандырап дээш өн ажил болу берген. Төрөн чуртка баштайгы тонна тыва даг-дугун берген, рапорттар деп күзөл-чүтүл ажилчы боттуун хөй-аыт кирип турар.

Ак-Довураттын бүгү тулаулары Тывада база бир улау тудуу — «Тыва кобальт» тулау эргелдинин тудуу-журлары-биле социалистиг чарышты ажилдап турар.

«Тыва даг-дугу» комбинаттын тудуула чуректин айымы-биле келген лизы-бүрү националдыг оолдар, кыстар ажилдап турар. Мында тыва малчыларын, тараачындарын оолдар болгаш кыстары-даа хөй. Бай-Тайгада келген Степан Мокушат, Монгуш-Тайга чуртуг Салчак Караоол, улетүрүг Уралдан келген Ля-бо Дубарева, украин Владимир Гонкало, чуваш Сергей Данилов, казах Ширдулаев Зарип, татар Каримов Рашид болгаш өске-даа чүс-чүс анык-тар, дескөчкөк энергиялыг, тура-соруктуг кижилер чаңгыс улау коллективтиг кижилерин болуп ажилдап, чурттап турар. Оларын дмаа хөй коммунистиче күш-ажыл дээш деми-селде хулап туттунган.

Улау баштыкчы болгаш бажыны В. И. Ленинни төрүтүнгөн хү-нүндөн бер 93 чыл оонга «Тыва даг-дугу» комбинаттын бүгү тулауларын, инженер-техниктиг ажилдак-чылары күш-ажылы белектерин, айткан сурудагы шийтирилген ужурашкан. Оларын найрадыг, организациатыг күш-ажылдан тыва индустриянын баштайгы улау тулау тутууну турарын харымсалгамы болгаш алдарын тулауларын билер.

В. НОГАННОВ, «Тыва даг-дугу» тулау эргелдинде партком секретары.

Фото В. ЛУТНОВТУУ.

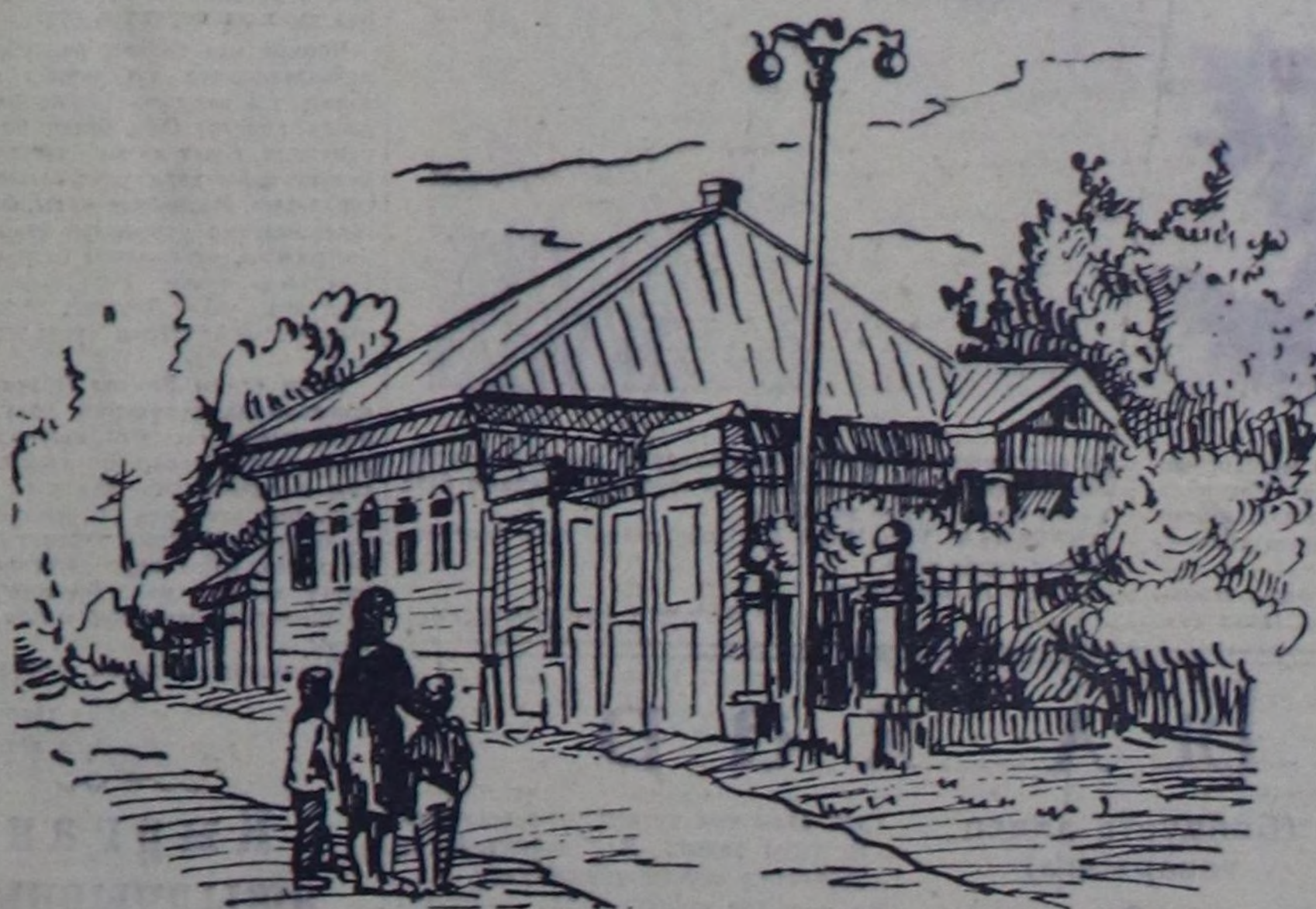
дур демиселде ол хөй улаа кыйгы-рып чораш.

Ленинни чагыларга шынчы СЭКП, «аажы чаңчылары эде кижилер херекти» бүгү совет кижилерин мировоззрениянын бүрүн тилөө-ринге чедир чорудар бүрүн шийтирилген. Ону чедиң алдышкан, партия амгы үеде коммунистиг улау идеалдарын бистин амыдыралыкка ба-дыктап, бодунуң идеалыг чепсектерин бүгү хевирлерин дайнык бай-далга бедик кылдыр тургузуу ап турар. 1963 чылдын майнын 28-те чылдырлар СЭКП ТК-ның Пленумун шийтирилген коммунизм дээш, чаа кижини кижилерин дээш партиянын маалдыгы демиселде чутуула үе-чада болур.

Совет кижилерин чыл бугуруди күш-ажылы Ленинни чагыларын күсүлдүрине оларын бир лизы өткөч болур-дур. Ындыг чыл болза эрткин чыл болган. Бир хүн иштинде ийден ажык улау бугурулуу чегестер ажилгалга кирип турган! Чыл

КОММУНИСТИК КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ТИЛЕГЕЗИНЧЕ!

Ленинчи чагыгны сагынмышаан

Өөредилге чыды төнгөн сөөлүдө бистин Тыва АССР-ниң школаларынын дыка хой өөреникчилери Шүшенское сурже чоруу. Владимир Ильичиниң айма-амыдыралы-биле, 60 ажыг чыл мурнула Сибириниң суурунга шөлүдөгө хуусаан эрттирип тургаш ооң канчаар ажалдап чурттап турганын таныжары ам мырдай чыгыш болган.

Эрткен чылды Бий-Хем районук Туран ортукмак школанын өөреникчилерин элertип алгаш, мен мындг экскурсияга база киришим. Суурга чедэ барынас билек-ле, мурнула-ла достумейн чорашаан школалар, машиналар чүк-чүгүндө омак-хогалг, мытчимээнин дже халыштылар. Орайтай берге болажок, уруглар улуг баштычынниң чурттап турган бажычыне мадрижл каанар. Оларны доктадыры беэни чыгарган болган.

Кежээ апаа баргаш, В. И. Ленинниң Бажыч-музейиниң даштынды көрүп тура, хонуп аларына бие сурунуп бир школаныче чорупкан бис. Ильичиниң ажалдап, чурттап турган черлери-биле таныжар дээш келген кижилерин, мындагы өөреникчилерин хойгө даартамында хун элээ элеч маанар ужурул болдуус. Бистин

хонган школаныка Кызылдың № 2 школанын, школа-интернадын өөреникчилер база хонган болду. Черле мычаш, бо суурга экскурсиялп келген уругларын кайзын ол дээр!

Элээвс-даа келген. Бажыч-музейге киритивис. Даштыга чаа-ла дескелок хогап, мытчимээнин турган школаларын арып-шарый көңүс өскөдөп, шыгыш апаргалаан, мырдай-ла улуг кижилер-ле. Бижир-мелдерин аажок кижизилеп, ийи-уш катал номчулар-лаа. Экскурсоводтук чугааны аажок хандыкшы-биле дыңдап, бинилерге Ильичиниң «Өөренип, өөренип база катал өөренип!» деп чыгыш дугайын чугалай бээрге, чамалыкты ону каталтамылар-лаа. Ильичиниң үнелг чыгыш сагынмышаан, келер уениң тургучулары, чурттагычылар бо бичи кижилер чуну болар турарларын билери берге. Ынчалза-даа олар улуг амдыралче кирер оруун Ильичиниң амдырал-чурттагызын үлгер-чижээлдеп чүкүлдү-биле көрүп ал, ленинче херекке шыны болурун даңгырап турган оларын чорутур кызыл чечек деп өңүр-чаруш арынардында көстүп кээп тургулаа.

Дашкаар үнүп келдиас. Хоочун Сибирь суур кайгамчык-ла чурттыган. Ильичиниң лампалары чүгө тарачынар бажычынныч эмес, харын сурунуп бүтү болуу чырымы турар. Ногаачыдыга сурун шимээ. Ылаагы В. И. Ленинниң чурттап турган бажычынның чигир ногаан унуштер хатан болгаш доозундан камгалаан деп хураал турар. Ынчан мен блокнотум ужураш, Владимир Ильичиниң 1898 чылдан 1900 чылга чедир Н. К. Крупская болгаш ооң авазы сугар-биле кады чурттап турган бажычын чуруп алганын бо чүгө.

Суурун догандар чурумалдыг чараш чүслер-ле хой. Оларын дыка хойун Ильич мычаш кезип каапкан. Ам ол черден — Ильичиниң мыак ортулууда-лаа, хөлдүл-даа, Эзенин-Тейде-даа, балыкпал, шитп турганы Шүш чен уунда-даа — шунту-лаа черлерде школаларын чыгып болгаш хөлдү үнери, каткыс, ыр-шоору. Бо дээрге улуг ленинниң чаштарга күзеп чорашы магалыг чагай чаш назынын боттангының толдарга херечиз-дир. Уруглар мычашгыш Ильичине мыак, оон чагыларынга шыны болуу дээш бүтү күжү харамнастар.

Ю. НЕКРАСОВ.

Семён ГУДЗЕНКО Саянда орун

Урякхайдан Минисинскиже Улажыпкан коштар шуушкан. Дыннар туткан херээжене аа Тыва ыркы шөйүп чорашан. Кайы шадган төктүп келген Карах чажы кургаша-даа, Араттарның сеткилинде Ажы-шүжү шыгжаттыгынган. Хөмөй биле каргыраага Хөөннөшкен уян ыры Хары черниң сырыныка Харын серептир тиреан ышкаш. Орус улус өске чоңуң Очалааның эки билер. Ырак тайла орк черге Ыржым кежээ дүжүп орган. Шуушкан коштар хайынычче Шуш суур барган орун орта Ленинни танываан чон Ийи-биле эртип чыткан. Ийи орун белдиринге Ильич үр-ле көрүп турган, Харын демги аяланы Кады ырап турган-даа боор. Чаны-биле эдээне дээп, Шагжок эртенк мугаргай эш Октябрьда хостага дээш Ооң тугун тудар магат. Бичи чурттар дугайында Бир-ле катал чугаанынга Саян орун, мугаш ыркы Сактыры-даа чадаас боор. Ленин мычаш талыгырже Имрерти кайгылашаан, Өөрүшкүлүг келер өйну Эттүр көрүп, билит турган: Ядыккый коштар эвес, Ярославль грузовизи Саянда бо орук-биле Чаржып турар хүнер келир... Очулдурган К. КУДАЖЫ.

ЧОЛДУГ АЙ

Кырлар, белдер, хову-шалдун Кышы төнүн өч чиртип, Өзүн өттүр доман чери Ын-шын кылдыр эргизип кээр — Апрель, апрель — Аян-шинин чаштын айы. Шантан-шанче Терзэн чуртум Шапкын хөгүмү, күчү кирип, Онтаргайге эң-не мурнай Орун илген үнгөн өйү — Апрель, апрель — Алдарлыг-даа, утунмас ай. Майның Бирге партия Бады-шынык кыргыс-сезун Чамы-дипте бедүүн чоңга Чангылаандыр дамчылып кээр — Апрель, апрель — Найырыкы булузуу ай. Чуртталгавыс ашпас хүнү, Шунтууустун эңиг чүрээ — Терзэн уугу Ленинниң Төрүттүгүн чагай айы — Апрель, апрель — Амдырал чолдуг айы. С. КУСТУГУР.

Дөртен бир чылдың күзүндө чүгө. Дөвөнири дунауктепни үе берген тур бажыгга чыктылаан бис, дескен кижилер дола берген хоорайдан шери эмнегезинге оон өске чери интелдатыл тупшаан өскө болганда, эмнеден дугаш шитинге тургулап алганы ол. Агаардан халлашкынар уаа-лар-ла турган, мынганш бомбалаашкын болуп турга дуганын дымдары чок конгалары дүңе кааду тунук кижигерилээр.

— Богу-даа канчаар ам, а даарта — хуужуур чир бис — деп, шивээлериң боолар үттеринге дөмөй сонга барында чыткан солдат мугдаргайыг баштаканылар-даа, Даартамында, мынчан-ла, бир-ле ай чүгө болуу бээр — чок болза, ким-бир кижиниң чиде берген өк-булзындан чагаа чедип кээр, чок болза, бистид шестеринге — Уруглар бажычын кижизиттирилери-даа четкилеп келер.

«Улузувус чүнү бүдүрүп каанын, бодунун хостуг чуртун чаартпышаан, кандыг кайгамчык чүүлдерни кылып турарын Владимир Ильич Ленин, бир эвес ам көөр аргалыг турган болза, ол бөргүн ужулгаш, чавызадыр мөгөөр ийик! Ленин чүнү дээш чурттап чораш болдур, ол чүнү планнап турган болдур, чүнүң дугайын күзеп турган болдур, ону ам бистид улузувус, партия амыдыралда чедишкенин боттандырып турар.»

Н. С. ХРУЩЕВ.

ЛЕНИН БИСТИҢ-БИЛЕ

— Эш Арамовтун бригаданы бөгүн ажалдап турар ирги бе? — Володинни бригаданы дүңкө эдечтеде ажалдаар. Бригадир боду Чокжаке, коммунист күш-ажылдын палышчыларын Бүтү-эвилел чөвүлө хрдамыне баар киж. Мычаш чурттарына белеткенип тур боор.

— Силерниң коллективни өмү-нөзиден чаксаан джтары өк мычакты? Эрес-дир эвеспе! — Эр хей чүе! Комсомолчу. Ол хирезинде кадржаан ажалда. Бөчөгөрдан машинист чедир дөшөр келген. Бригадада 8 киж — колдуунда комсомолу аныктар. Чүгө бистид коллективни эвес, а найсылаалда коммунист күш-ажылдын бүтү бригадаларын болгаш палышчыларын өмү-нөзиден төлөө болуу чоруур ар болбаймык.

Коммунист күш-ажылдын бүдүрүлгө деп адалыр өрге дээш демисейн турар Кызылдың төп электри станциясында партия организациынны секретары, кол инженер Глеб Павлович Отырганьев-биле бистин беседавыс мычарга эгелээ.

Бо коллективте коммунист күш-ажылдын 12 бригадалары бар. Ажылчыларын деп кезин — 93 киж коммунист күш-ажыл бригадаларын кижигунерин болгаш палышчылары болуп турар.

— Арамовтундан өске кымнын бригадаларын ажал-херээ-биле таныштыр болуп ирги бис — деп айтырдымыс.

— Байы-даа чечке, кайы-даа эа-

чегже басып кире берирер. Дөмөй-ле, коммунист күш-ажылдын... — деп, кол инженер дагалалда чок харым-лады.

Шынап-ла мындыг болган. Ол хүнүң эдечтеде ажалдап турган кижилер шунту коммунист күш-биле ажалдап, чурттап база өөренип турарлар болду.

Котөд цегинде И. Г. Барановка, турбина цегинде коммунист эш Чернышевка баштаган коммунист күш-ажыл бригадалары ажалдап тур.

«Күш-ажылч хүнер Биске байырлаалар»

— Коммунист бригадаларнык мөш ырында мындыг одурулдар бар эдечте. Бисте шак-ла мынды — деп, чүгө цегиниң улуг машинни эш Баранов бистин сонугураан айтырышык күзөлдүг харылап эгелээ. — Бригадада шунту 8 киж. Олар боттарынын ажалдын турганда. Минуту бүтүрү биске үнелг... Коммунист күш-ажыл бригадаларын ажал үш чүг бурнгаар чедип алган бис — деп, бригадир үшкү көлдүң ажалын киргүзүп турар нарын хереселерин дайгаар көрүшпаш чугаалады.

Ол бригадаларнык кайзынын-даа ажалдап турар черинге бичи даа турган-ла, турш бургуунуң ажалды билдик култураларын, минта бургуунуң бүдүрүлгүлүнүң ажалды тыныш турарын, кижилерин аразында эң-найыралдын дораан эскерди.

— Байы-даа чечке, кайы-даа эа-

Хей-ниңти эгелешкн-биле ажалдап турар бистидеги бригада кижигунериниң социалист хураадгелери, ленинчи чыгышын сагындырып турар дозуп-палаттар, стенидер, бот-тымыгыр уран чүүлдер болгаш политөөредилгеде түндөп кичөөлдер, бодуруге чериниң девискэрин аргалаан аштаарына массалык шеф болгаш чогаалдык саналар дээш шаандалар дугайында чаралдар — бо бүтү коллективте коммунист күш-ажыл бригадаларынн хүн бүрүдети амдыралын тода көргүтүп турду.

Ленинчи чагырал-биле ажалдап, чурттап, өөренип турар ол бүдүрүгө коллектив бо хүнге куш-ажылды чедишкенин ажалдап ужурашкан. Мар айда электри энергияны бүдүрүшкүн планын 127,6 хуу, апрелде бирги чартынын планын — 127,6 хуу күөстөгөн. Куш-ажылдын буркучулу дыка бедөн. Бирги талада 1 киловатт-шак электри гиянын бол-үтөш планда кегенине улур 6,7 хуу чингээ. Айларын планы алган хүн баугаар, хуусаа бетинде, апрель ажып күөстөгөн.

Богу парлата эвес бис — Коммунист бригадалар «ЛЕНИН БИСТИҢ-БИЛЕ» Коммунист бригадаларын марш ырынын бо одурулдары-биле Кызылдың төп электри станциянын коллективинде коммунист күш-ажыл бригадаларын ажал-кижи болгаш амдыралды дүжүп турар. О. МАНДАРЫЙ.

Көвүрүг дүрген туттунар

Совет чакан, Коммунист партия тулдг ажылыче улуг кичээлгеин салып турар. Ооң түндүгүндө бистид чуртувуса чыл сангыда хой-хөй чаа туудулар ажалдап кирип келген. Мын баштайгы күш-ажылчы хүнерин Украинага эгелээ. Эске өөрүк-биле кады дайынын урпактын улуг биче көвүрүгүн катал тургучуп, ажал-ишке чаа мергендил шитээлдеп ал эгелээ мен. Ынчан туудуларын ажалдап бергелер турза-даа, киж бирүкү кызымак ажалдап тургаш, чедишкенин чедип ал турган. Украинаның девискэринде Бух хемиче кижилер улуг көвүрүгү туттуп дооскаш, оон соода Казахстанда Ишим хемиче кижилер демир орук көвүрүгү туудуларын киришкен мен. Каш чыл мурнула Откагай деп стаяшылан Кылат Республиканын кызыггарыга чедир демир орук туудушунунга болгаш Абакан хемиче кижир база Абакан — Тайшет демир оруунуң улуг көвүрүгү туудуларына киришим.

киржири-биле Кызылга чедип келген. Баштайгы үеде амгы тууду турарымыс көвүрүгүнүң чанына. Улуг-Хеминиң соллагай талакы эринде бо теректер аразына кандыг-даа туудук чок турган. Бир ай шитинде цемент скеланын ийи чурттага бажычын, берги заводун туткаш, март 1-ге көвүрүгү туудуларын белетк ажалдап чыгып кирген бис.

Кызыл доштук өбгаш, аңаа көвүрүгүнүң фундаментиң тургузынган улуг күш болуш палышчы ажал негетиниң турган. Ынчалза-даа бүтү ажалчыларын чүткүлдүг күш-ажылдын ачында ажал дүрген шуудай берген. Турза чогуур 7 ала-гашта чүгө ийи ай шитинде тууду тургузулган бис. Ол болза бистид туудуку бригаданың улуг тилелгез болган.

Бистид туудуку бригаданыс коммунист күш-ажылдык бригаданы деп атты чедип алган. Күжүвас каа, эрежок чугула херелетиниң турар болду, ынаар бодууустун эңиг-турамыс-биле чорутарымыс чыгып болу берген. Тываның экономикаын аягы-жүдөриге Ак-Доураан-Абаза оруу улуг рольдуг болуру чугаажок бол-

гай. Бистин бригаданыс од оруктуң көвүрүгүн туудуларга база киржиң хой ажал-ишти бүдүргөн бис.

Ак-Доурактан апрельдин эгезинде өскө келгеш, Улуг-Хемини көвүрүгүндө база катал ажалдап киритивис. Көвүрүгүнү туудулаа ажалдап турар бүтү ажалчыларын бедики мергенжил-биле ажалдаанымдан демилден кылган бир улуг ар оорганга чоокта чаа салыккан бис. Май 1-ге чедир ам ийи мылды оорга салдым. Улуг-Хемин бо көвүрүгүн август 2-ге чедир тууду дооскаш, ажалдап кирер бис.

Совет күрүнүнүң үндөилекчиэн В. И. Ленинниң төртүтүгүн хуңунде бээр 93 чыл болган оонга бистид туудуларын бүтү чөп чон-биле бир дөмөй, ажал-агыйга чаа-чаа чедишкенин ажалдап ужураштып турар. Көвүрүгүн хой ажалдары кылдынган.

Коммунист партия, ооң Топ Комитет бисти Ленинниң айткан шың орук-биле баштап оар. Ындыг кайгамчык үеде ажалдап, чурттары аас-кежин-дир. Д. ДЖУГАН, бригадир.

Кызыл

ПОРТРЕТ РАССКАЗ

Шестеринске мыак турган бис, оларны кезээде четкиленип манан тургулар бис. А олар дээрге булду билген чүе дег, эң-не херектик өйдө — кээшпе төне бергенде, азы фронтундан дындамы эң-не багыт турла четкилеп кээргеш, Келгеш оруннар кымдарга ооругулапкан, экилген шарыч чечип, мырдай улук кижилер деп чугаалаалар:

— Биче таапкылар. Моршанск кээпелер-дир.

Шак хире оорулуп, улуг тынгылааш, чынып чоруура, ийниң иделде чуртуурап чыдар дээр ол солдатка даарта чүнү экил бөз бис деп мыаыла айтырарлар.

А бичилерге четтиришкенин канчаар илерелер оор деп кезээде болал келер бис. Ынчанга чүгүлэ болал тыпшас. Оон бистин кижигунеру бүтү амдыралында улаап алган бир таварыга биске дузалаалар.

Бир-ле эрген эргеш сүргөй одуңгунда каарниске, ораа ортуңула тубонка кырында, он-он беш хире булак номнар, бир азымдан бэрээңде улаамар бугу берген кымын шыл-биле хаажылал каан, Ленинниң портрет-чүрүп туруп тур. Оларын кайын келгенин кым-даа билес.

Баштай демги чурттап кандыг-даа аңаа эвес чүе көрбөз бис, ону малгы чурулуугай берген ханаже чөлдөндү салып кааш, номнарны номбул эгелээ бис. Немештер хоорай кырында дескини-ле турарлар, а бис-

тин өрзааде чүгө көрүп калдымыс: сонга баарына чыткан солдат туруп кээп, өрзаге чыткын кончук кылашталгай-дыр — бир баскан, кырга-даа дүжөр, база бир бажымын турлаш, база-ла туруп алам. А болуу уругу-ле Ленинниң чүрүмүне коор, эгинерин чыгаалар-даа:

— Менче, ийст харын, менче көрүп олур!

Оон бис кичээлгеин-биле көрүлгө бэрээңиске, Ильич, мынчан-ла, ханадан бир-ле оозамы-биле биске чорон олар: бодалды, кижиниң мырдай-ла турган черинче, кижиниң мырдай-ла караачы дөрт көөр эскерде!

Бизге чуртуктар тургулаар дээр болгай, мынчанга мында киж кайгаар чүе чок-ла турган магачок. Ынчалзажок өрзаде бүтү кижилер бут кырынга тургулап келгенин аңаа ултаан мен. Аар балыгданганар безин шимчеп үнүлгөн. Бут кырынга тура албас кижилер ооа орумуңду чүрүп чөпөп каан ханаже көрүндү чыгып берирер деп дилеп чыктылар. Эттимес, дулжун хараан кылды санаалык турган кол эмчи боу берген, чүвөңгү журун аңаа тайламырлап чүгө, хулузуругу берген:

— Тергин-не-дир аде, шитер! Болап көрүренин, кайгамчыкты-ла дым! Сеткил өөрүшкүлүт кымын келер-дир!

Чүгө мугаргай чүе дег, санитар ирер харың кезээлгиз дег өскериле туруп, Кижин Ленинниң чүрүңга чедер берип, мыт чок туруп-туруп, улам шыгырчак бергеш, чугалаалар-дыр:

— Ону демин чаа мен сай аразында тып алдым. Дугае чунуң чанына. Ынчалзажок мырдай кижиниң караачы дөрт көрүп турарында киж кайгаар чүе боор? Ильич дээрге — Ильич-дир, черле мынды киж.

Ынчалзажок бис ол хүн үр магадан келген бис. Ленинчи карактарже киж бурзуу кайгап тургулаан.

Бо чурукту ам канчаар чүвөл-дир бодай берген бис. Улуг лейтенант Поборцев ону шефи оолдарга белеске бээр деп санаалаан, а мынча дандыр:

— Бис дөмөй-ле улаптай таргалдай бээр болгай бис. Марш батальонун, эттинин турарынын батальонунче, оон өскээр-лаа чоруп баар бис. А оолдарга бо-тураскаал болуу.

Мычар шитирелдеп алдымыс. Чуруктун артын талызымы мычар чүвөл кагдымыс: «Эргин шестеринке, ажалын аңгының херээ дээш белен болуур! Болап чорутар, Ленин силерге көрүп тур.»

Белетки хумагаалап шараш, оолдарын манай берген бис.

А дүңе каада хоорайның улузун дашытын-биле көжүрүп эгелээ: немештер чоокшулап келгени ол.

Чүү-хоо чүвөлөвүн ашелоңга чүдүрүп тур бис, ол аразында шестериниң үрүлчү болап, чугалаалар тур бис:

— Олар-биле чүү болук ирга? Кайда болуур? Атты-ла комулаачы чүвө-дир аа? Чардырда көрүп безин албаймыс ол-дур.

Ынчалзажок шестеринке боттарынын херээңи билер турган чүе иргин. Шериг эмнегезин сөөктен кооз чоруурунга мырдай белен апар-

Виктор ТЕЛЬПУГОВ

гай турла, карагыла, танырмынас үнөр дымдалып келген:

— Эй, мында бистин кайга ирги? — Аңаа шестеринке шуу оожуругай берген. Оолдары вагоңче тууду тыркылап алгаш, чугалаан тур бис: — Ам силерни салбас бис! Бистин-биле кады чоруур силер.

А олар хар чыгаалар-дырлар: — Хоржок бис. Уруглар бажычынның улугу кыска оруктарда чүдүрүп турар. Байрлажып чарлар дээш келдибиз. Бистид шунтувуса — силерге чөлөкчегенис бо.

Оолдар со шон соугу кырынга бир-ле чүвениң эверинин аажок салып кааш, мыт чокка байырлажып эгелээ.

Бис база-ла оон мынд эс аде албас болдуус. Чүгө Поборцев, шестериниң бэрээңиниң колдуунче белеткен каан шарыгын сунуш, арай боор-ла дымдалдып чугалаалар.

— А бо — бистид шунтуустан. Тураскаал кылдыр...

Оолдар чорупкан. Он хире минута болганда, кожа эшелоң дүргөлдөп, шимчепкен, чорун да үргөлдөп, шимчепкен. Ооң паравозун кылаачылар, ынаар карагыла чидип чоруп баарды.

Улаваанда бис база шимчепкен бис.

Вольф мындыче хары бергенинче күстүң орайтан чырыктын вагоңу-востун шитинче чырыдып келген. Көрдүңүздүң, оолдарың белөөн чыгыпкан, пат барай бердиас — бистид мурувуста Ильичиниң муруу болду, бистинден чүгө бичин, угулаалап каан шуугай хоолу! Ооң каада дээрге бистид демги танырмыс чурукта көрүп олурарына мырдай-ла дөмөй-бодалды, чыны, алдырмылас:

— Канчаар-даа көөргө, ол чуруктуң хоолга!

Чуруктуң артын чарымында мынчаар бижиниң номчулду: «Эргин оонуктер! Силерниң шунтуларын кадык болуруңарың, Терзэн чурттуң херээ дээш чаа-чаа маадырды үлгелерин күрөлдөс.»

Оортан бээр ам чарып биле шыкан, мычарга бистер майла өтүктөрүс-биле, бир чер чурттуулармыс-биле чыгып бергенинче, а бо төөгүң мыаыла сактып келер-дир бис.

Ол чуруктуң бисте артып калганын хомуладык. Ынчалза-лаа Ленинниң чүрүү каа-лаа турган дикж, оортан демги кайгамчыктыг чурк-биле дөмөйлөп чүвени бистин киж бурвуус дилеп чоруур. Ынчанга кезээде-ле, Ильич кижиниң холау тууду, бир-ле чүе чугалаар дөңгүн кылдыр киж боданып келер. Долганлар жеже-даа кижилер турган бол, кижиниң чыгыс болауче ону көрүп турар.

А демги Уруглар бажычынны оолдары чүү ирги? Олар кандыг ирги? Олар база-ла бис деп. Майның кезээнде чыгып каап, ол кайгамчыктыг чурук дугайында боттарынын оолдарына чугалаан берип олурарлар боор ооң. Ынчалзажок оолдары ону дындаш, бот-боттарыне көрүңүчүлүк, бузувезан-даа, бузувезан-даа чүе дег кымын келгизе, оон соода ужурун ашалоң, боттары база аңаа бузувезан билер. Ленин оларже көргөн, оларын шунтувусе каа-лаа, оларын киж бургуунче-даа Ленин көрүп олурар.

Эскеринде олар база өскүлөп келер, мынчанга оларын кым-бирээңи база мында дээр:

— Ынчалзажок мырдай кижиниң караачы дөрт көрүп турарында киж кайгаар чүү боор? Ленин дээрге — Ленин-дир, черле мынды киж.

Л. КАРПИНСКИЙ.

туруп келген чеденгилер ооң өгү-де демектери-биле дегте марксизм-ленинизмниң күштүг саларында бустуң дүжүп турар. Бистин үе-иниң эң «таарымчыл» деп алап турар. Ийе, төөгү бис... хүнеривисте мыка-ла таарымчалыг хөгүп турар, Ленинниң-биле дөгүп турар.

Бөгүнү делегейин социал-политиктиг картаныз буржуа идеологтарның сеткилян карартын турар. «Бак чанынын үеде чурттап тур бис», «перспектива карагы-дыр», «оттар өжүп калгалаан-дыр», «тамже башып оарымыс илден-дир». Америка журналист У. Липпманниң чугалааны-биле алырга, «хостуг делегей» дээр чүвениң «XX чүс чылды соксак-дырынга» семеп турар дээрлеринин, күрүне ажалдакчыларының болгаш философтарының мындыг-ла хөгүтү асес чугалаарынын хей эвес кижээ бо-дур. Ынчалза Ленинниң гениинин баш улур сөгөзүн, төөгүнүң буржуаарлашкынныг хөгүдүзү чылааттымыс.

Амгы үениң эпоханын төвүндө делегейин ажалдын аңгызы болгаш ооң кол чеденгилер — делегейин социалист кады ажалдамылгашы туруп турар, оон хураалында киж төрөлгөтенин шүтүп бир кезин наттышкан.

Социализм делегей системанын дөгүнаашкыны, экономикаын, артемин болгаш культураны хөгүдүрүп ооң кайгамчыктыг чедишкенин, капитализмниң кошкажанын, хосталган чурттарынын улауларынын мурунуга национал катал төрүттүңүшкүндү, кокудашкынын болгаш ядараашкынын уузууларынын, экономикаын хамарышасы чорукту чедип аларынын перспективасын ажалды берип турар. Совет Эв-

ленинниң база социалист эске-даа чурттарынын найыралдыг, ак-сеткил дузалаачымы-биле тургузуп турар Асуан плотинасы, Бхилянин металлургия заводу болгаш өскө-даа туудулар копкак хөгүлгөдөп чурттарда миллион-миллион кижилерге аас-кеженин чыгаачымы болуп турар, ол аас-кежини ленинчи идеяларын чырыктымы-биле делегей социализм берип турар.

Тайбың кожа-хөлөө догунаашкыны ленинчи политикаанын чедишкенингерге, чер кырынга социализмниң бүтү тиялоринге чедип, капитализм тургузуп чамдык чурттарга хөвөөр артык турла, делегей дайынын шитилелдиң амдыралында чайдандыр боттуг арганы артем бузуу-биле баш улур көрүңге артем гелди берип турар, күштерин чаа мынды дөңгүрүп бистин үеисте тургустанган.

Империализмниң араатаныг мөүшынаны мурункуу хөвөө артып калган, мынчанга империализм улар аптеп чок демиселдиң бузууга Ленинниң кижизиткени, бистид партиясы империализм «тайбыңдык мыакшылдыг» дээр хоовун чүгө хамарыштыр кандыг-даа мөгө бодалга алыспай турар. Совет улус күнжигишкенин ажалдап, экономикаын, артемин болгаш техниканы хөгүлгүдү, тайбынын камгалап, бир эвес херек апарла бодуну чүрүп, социализмниң лагерин боттарынын дайыныларынын агресци хөдөөлөшкенириден төлөтүп камгалап төлөздө, чуртун шериг күжүн өстүрүп турар.

Капитализм хараачыларынын, саягы-сеткилинде чагай азымышкынар эвес, а социализмниң делегей системанын чедишкенингер, киж-

тализмниң ниити кризисиниң ханылашынын, «банка шитинге» империализм «эаремчегилериниң» ааданарымылгашыны чаа донаашкынынын тывыгына, национал-хосталгалыг, антиколониалдык революциялар, демократыг калбак ним-чөшкениң — капитализмге үрөдүшкениң, делегейин революция агышкынын тургузуп чүгү ол-дур, империализмниң болгаш дайынын күштеринде социализмниң, мынды болганда, тайбынын артын күштерин хандырып турар чүгү ол-дур. Дээрги империализм ам улустарга боттарынын негелделерин мурунундап шыкпаш, дөпөп база алдап айтып чорашып, чүгө дээрге, олар яролду чепсеке монополистер эвес апарган, бир эвес дайынын олар кыспыган, өк-биле холбаштыр туруп келер килеңээшкн, капитализмниң чылдыч чок өлүрдөн коргускун дегелей өртүн кыспырында империализмни оварындырып турар.

Тайбың кожа-хөлөө догунаашкынын байдалында тайбын дээш демисел, В. И. Ленинниң хей узда айтып чорашып шыкпаш, социализм дээш демиселге бичи-даа чөрүшкө эвес, харын национал-хосталгалыг шимчээшкенингер күжүн хостап турар. Кубага социализм революция, алжир улустун тилелгези чогу-на мынды байдалда болган. Бир эвес делегей дайынынын тилелгези революция-биле холбашкан турар болза, революциялар дайын чокка черде болдунар. Капитализм төөгүнүң орундан кандыг-даа таварылаа чылаар ашар.

Мынды бола-даа тилелгениң кайы хире камгалаар-биле, кайы хире хан төөгүшкүңү-биле чедип алдыңа-

ры улустарга, коммунист келер үеге ыракта-ла хамарыла чок айтыр эвес-тир. Коммунизм чүгө киж төрөлгөтениң культуразынын, техниказынын, артеминиң бүтү чаалап алышкынына уңдөйлөп дээш тууду тургузуп болур деп В. И. Ленин ошалап демделгеш. Капитализмниң соода коммунизминин аас-кежини чериниң бүтү ажал-ишчилери четкирген турган дээш коммунистер болгаш бүтү киж төрөлгөтөн бузундур эв

Ленинчи хуннерде

Поронинонун музейинде

ВАРШАВА. (СЭТА). Татр дагына харты шытырган эдөөдө Владимир Ильич Ленинни чуруу — Поронинода В. И. Ленинни музейине Ленинградтын ажилчынарынын берген бөлгө тодарай көстүп турар. Турсаалдын баарына чылаң кайы-да уезинде дриг чечетер урукчу болур.

Ам, Ленинчи хуннерин бугурунда Польшанын бугу булунган мун-мун ажалы чонвар агаа көп турар. Ленинчи черлерге

келген кижн бурзуун сорук кияришкин хаара гудуп турар. Варшаванын ачкыи А. Мроооскаанын музейин тураскаал дептерине бизжон: «Улз Ленинни аажок улз ажалды кылып турган болуу өрөөлин көргөндө боттун сагы-сеткилин четче илердир сөс чедипсиз-тар».

Шаанда Поронинога почта салбырынын начальниги турган Мецислав Раковичини кадайынын чугаалап турары болза: почта чүдү-

ген поезд Поронинога хүде ийн улаа келжр турган, ычанаш Владимир Ильич бодунун адынга келген почтаны боду алжр турган. Бис хөй чагаалары, телеграммаларны үргүлчү Владимир Ильичге бөөр турган бис. Почтанын бажынын дужунга улзг чүдүктар чыдар чүве. Аас хуннерде Владимир Ильич бодунун иштери-биле ол чүдүктарнын кырында олуруп алган, солунары, чагаалары номчутур турган.

Усть-Илим. Бис сөс болза Братск деп ат ышкан, мыдым мадырлыг утка-биле билинин турар. Ал да Братскинин эц улзг ГЭС-нин соон дарын Усть-Илимниң база эц улзг гидроэлектростанцияны тударын төлөсөлдү.

Толстой мыс деп черде плотинанын турар черинде ам дээрениде геологтар ажалдап турар. Олар турдугун инженер-геология байдаларын шимчеп турар. Ыдымг болза-даа совет кижилер чограар Ангараны баа матап богган турар эч келжр.

ЧУРУУГА: Усть-Илим ГЭС-тиң келжр үеде плотинанын турар чери.

Фото П. Петроуу.

СЭТА-ның фотокорнажы.

Ленинниң ачызында

Мен куш-ажалдын бирги болууну инаалди, пенсионер кижн мен. Улз Ленинниң номалынын чагай бууни-ниг ачызыда, совет кижилер ааскежикти чурттап турарлар. Ол ааскежикни чере чүге депжэр боор! Мен он чыл ажы арар келдим, Ын-таал-даа улзг аарыг кижн деп бодуну мичар саваар хөйүм чок; күнүгү совет эмелеге хостуу-биле эмелди, дыштамлга черлерине чыл бурд шытан чорууру — ме-цеэ дыка-ла өөрүчүт-дүр!

Чоокта чаа бистин республиканын найысмаалына туберуэлэ эмелте-зиниң үч кызт чаа бажыны аажы-лакта кирген. Ону безни бодол ко-рүрелен, совет кижн дөш бистин күрүне кайы хире улзг сагыш салып турар-дыр. Мээң-биле калы, бо эмел-еге эмелдип турарлар-биле бо-ла ужуражып, чугаалажы бээр-дыр мен. Оларны кижн бурзуу-ле Төрөн чуртуга, улзг Ленинге чограарлы-гың чыгыт сөстериң чугаалап турар-лар.

Мээң огулм Виктор Эрин II чыл школанында күрүрениң огул ханды-рылаанда сөс чыл шитине өрө-ниң, чурттап турар. Бо дээр-ле бис-тин Иальчистиниң буунигы ачмы-дыр. Бир эвес мен сөс чылаа огул-му бодум хандырып тургаш өөртекке болузма, кайы хире шүтүлгө ул-дургу дег-дыр мен. Викторниң аде-ниси-төрөн школазы, ынак башки-лары.

Ленинниң ачмынла чограар чор мен.

Ч. МААДЫР-ООЛ,
куш-ажалдын инавалди.

Мээң огулм Виктор Эрин II чыл школанында күрүрениң огул ханды-рылаанда сөс чыл шитине өрө-ниң, чурттап турар. Бо дээр-ле бис-тин Иальчистиниң буунигы ачмы-дыр. Бир эвес мен сөс чылаа огул-му бодум хандырып тургаш өөртекке болузма, кайы хире шүтүлгө ул-дургу дег-дыр мен. Викторниң аде-ниси-төрөн школазы, ынак башки-лары.

Ленинниң ачмынла чограар чор мен.

Кырган ажилчынын сөзү

Кужугет Чөлбөк — «Барак» совхозтук ажилчинин, Саадак-Терек суурда чурттап турар. Ол төрөн совхозтук ажил-керизине ас-сеткал өрөкчөй киржи, школада өрөкчөй турар урууларынын өрөкчө-лөзү, курум-сагаалы дөш улзг сакшы салып, хөй-хөй номжары номчуп, били-мережилең беддил турар.

Эц Чөлбөк эртен чылдыг күзү-нүндө бистин редакцияга чорыды, элзэн каш шүлүктөрүн болзын «Саар-тыккан Алаш» деп очергини көрүр-көк.

Эртен-сурутуп дооспаан, хар-валынын дөшү берек, кыдыр чурт-тап турар кижн мен. Чечен коюлаан дыка-ла сокуурлар, ачаа коюлаан ынак мен. Ол дээр-ле мени күлөндөр-лөзү, мрак октаргайже ужулдуп үндү-рүрүкчү шыкаш-тыр — деп, ол мичан чугаалаан.

Бистин биле бөссөдө ол, бизжэн шүлүктөрүң биле очергиниң ду-гаалдында ара-сүмөң ап, оларны эдил-чазал бижирчи-биле хулазын алган.

Эц Чөлбөктың бир шүлүүн мооң адаанда парладым.

ФЕСТИВАЛЬГА КИРЖИП ТУР МЕН

Алды харыг чажымдан-на Аар-бергэ артек чылым, Шынган эдым шылтас-даа, Шымын сөлдөп бербейн чороан.

Чараш долбан кызыл чагарып Шаа ол төрө шаагайткыш, Каргыш кылдыр килек-кылым Харык болуп хайнып чороан.

Оруч акым, улзг өнүмү Оттук чадимын димирдип, Амдылар келж берген.

Ак-көк Тууым сымн кыраал, Эрим хуртум ырым мрлап, Эрим чуртум эргий харап, Эзэрттимс байлаан эзеп, Сеткилимди кымсыкым — Сүнаже чалаттыр, Буян чоладуп көрүчүлөр Мурунга кезп өйөнгилеп.

Хурец-кызыл шырайылап, Хуламурум дөшөп барган, Хуламура түмөн чоңга Бараалдым мрлап тур мен.

Пенсионер бодум безни Фестивальчы болу берген, Амьктар арзынга Аян ырым сырныганан, Аскым кежини аям долдур Амдылар чыап берген, Партияга чограаланган, Фестивальга киржип тур мен!

Кинотеатрларга

АПРЕЛЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: Мультипликациялар 10, «Латыш адыгынниң дугайында тоожу» 10.30, 11.20, 1.10, «Черемухин» 3, 4.50, 6.40, 8.30, 10.10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Симега мыакшы» 1-ги серия 11.15, 1.15, 2-ги серия — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15, 11 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Олар дагаларын балды келгенер» 11.15, 1.15, «Субботада таңы» 3.15, 5.15, 7.15, «Добала халы», «Каданкыла», «Субботада таңы» 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕИ»: «Кичээ, кырган-авай» 10.30, 12.30, «Армагедон» 2.30, 4.30, 6.30, «Белая хемге», «Чурукчу Дубинский», «Армагедон» 8.30 шактарда.

АПРЕЛЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Эч чылдыг өгө-зинде» 10, 12, «Быжыг бодалды ажил эртин турал» (делет экраныг) 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Башкылаа поэмасы» 11.15, «Армагедон» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Нин осканын чажы-мушкы» (1-ги серия) 11.15, 1.15, «Че-ремухин» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шак-тарда.

«ЕНИСЕИ»: «Максимниң амык назмы» 2.30, «Субботада таңы» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

В. И. Ленинни ол көргөн болгаш дыннаан

Экинже келгеш меңө берште-риште, бажынын эви үнү келди-ре арести чымыкан-дыр мен деп бодай бердим. Варшавада Хоста-ла болгаш Демократия дөш демокса-чилер эвилелинин кол өргөлелинин меңө дыйнаккан адресин канчип чашыр бажы алган кижн боор мен деп кайгы бердим. Кайы-бергэ чуртталганы чурттап эртен бол-гаш уези-биле кырып, кырык бер-ген кижини көөр боор мен деп бо-даан мен. Меңө шынап-ла улзга берген кижн журашты, мичала-даа 74 харыг келжте төмөйлө-лөс болду. Винцент Ложковский — 1917 чылда ажалын болгаш сол-дурлар депутаттарынын II Бүтү-рүтүсү эдилелинин депутат.

Чуртуус улзг өвөс, бөдүүн, бүгү-ле дегелерини чотумчалы-биле салып ту айт-тараалды олур бис. Ол ору-сарыга мынча деп чугаалап Алагы:

Оюң бөрү чангыс өвөс он чыл-дир. Чажыт ажалга кириш-тир, эртен чып Сибирже шүтүтүрдүм, ны Советтук Манчжурияга болгаш биле, грабиянын Барны фронттуу-чугаалап шериниң албанын эртин-дирим. Бистин кезээвице 250 полк-тар абыл эртинрип турдулар. Орус өөрүбүс-биле кады революцияны талдааныс бис кирип келиясы.

Октябрьнын 24-те Петроградка чедип келдим. Польшанын соци-алист партиясынын Топ Комитети-нин төлөзөн Стефан Кружковский-ге кирип:

— Эки-ле үеде келген-дир силер, мында төөгүндү салым-чалаан шиттирлеттинип турар. Кижн тө-режтеринин чаа үези эгелет тур-дын көрүп түр сен ыйнаан. К-

революциян холудан эрге-чагыр-ганы алып шак келген-дир. Бисте, поляктар большевиктерни долзуу-биле депкип турар бис — деп ол чугаалады. Оон инай уламчала-ды: хөй мун кижилерин арази-биле бис Смолдыкже арай боорда эртинис. Улзутарын баштарынын кырында кешсе ыжы туманалтан турду. Шутту-ла кижилер хайнык-кал сеткилдиг, бир-ле чүвени ма-нап турганар. Эки көрүп, дынаар-гы-биле илдиже чок олтуу эзелд-алдым. Хелертен дүвөрзени оолду-рай берди. Бодунун иштери-биле Ленин залда кирип келген. Улз-тел чок алып чаксаашкынарыкчө холун чайбышпаан, Ленинниң де-геттарже чызып хуламурун турга-ны ам-даа ултаан мен. Ол чуга-алап эгелей бөзгө, залда шылдыр-даа дээр шимзөн чок, Шиниң-не берган. Далаш чок, бедиз өвөс үн-биле чугаалады. Сөс-ле буртуу ды-наачылары бүтүрөдип хаара тыр-та бөөр. Ханы сонуту, ал-биле дын-нап, Ленинге карык алабай кайлап оруум. Ол үе мөңө сагыкыма ке-зөөдө арттар. Ол бөгүтүт өздөниң бүгү чуртталганын шитине ул-тас мен.

Оон соон, да чүү болганыл дээр-ге, бодунун кезеге эеп келеш, чер-чер-ге совет эрге-чагырганы тур-гузуу турдум. 1920 чылда Польша-га эр келдим. Оон эгелөөш-ле мөң чуртталганын чаа арзынары эге-диз. База катар кара бажы, ком-мунист ажил-чорудулган дөш и-летелер. Даштык чурте дээр ужурга таварыштым. Францияга төс чыл чуртталдым. Ийга делегей дайынын муну чарында тө-

рөөн чуртууга эеп келдим. Польша-нын ажалын паризыкын келж-гуну болгашыма фашистг эжелес-чилер чуртуу эзелп турганы чыл-дарда чажыт ажалдарга ажалды-чордум. Нитизи-биле партияг 45 чылдар ажалдадым, оон иштинден чартын — чажыт ажалга эр-тирдим.

Кырык берген назмыг-лаа бол-за, Винцент Ложковский партияны болгаш ий-нитини ажалында илдепей, Польша-совет байралын дүлдүт алып демжө-биле ол шандаткан. Улзутун эрге-чагыр-гы революцияны хоочун ажил-дачынын Вооружение Польша ор-денниң дөди черге-биле ша-наан. Ош В. Ложковскийге күрү-рениң ол дөди орденин тыпсып тур-да тырттырган улзг өвөс чүрүүн өрөөдүн бөскү черинде азып каан турар.

Байражырыгытын мунуңда В. Ложковский бодунун байлак бий-лөтөаны менө көргүстү. Ында чеже поэзия чок дээр! Поэзияга дыка-ла ынак мен деп чугаалай-дыр. Мээң ынак шүлүктөрүм Мичкевич, Словацкий, Мажковский, Брошевский. Чамдыга бодум бе-лини шүлүк чоттады бөөр мен. «Улзг Октябрьнин төртүтүнгө» деп өсөлтү шүлүкүм бо-дур. Ында мун-диг ордурттар бол:

Тайбын болгаш социализм турту-р дөш.

Шаандагы деп кады басып чөрүп өр бис.

Винтор КУЗНЕЦОВ,
СЭТА-нын корр.
Варшава.

Кызыл хар

(Бойдушта элдеп таварылга)

Кежө хар чаапкан, а дүн орту-дунан эгелеп шугураанп эгелди. Суурну дургаар оон халып турарын дынаарга, харын-даа ам сүргөс хөй тайга иттары-даа ышаш; сым-лаар, хаалгаларын шыгырадыр, сон-га, ажикиртин чарыктарындап үрүп келгелээр.

Дун дургууңда кайы хире хөр-түктей халып каапканын көөр дөш бригадир Салам Нурдиров дан ба-жыла шөлө бөзөп үтүпкөн. Бай-наар-даа көргө харны хөрүктөй халып каапканын көргөш, бригадир өөрүп, хуламурун басып орган.

Дыка ыракта лаглар артындап хун кызыл туруп олурган. Удвал-аан оон бөдүк тараа сытырар дег-херелдери шөлдү шыва алы берген.

— Бо чүү боор! Хан! Кайың келген чор? Бөрүдөр чор бе? — деп, Салам хар хөрүтүңде чидиг кызыл оюк-делик черлер көргөш, кайгып алтырган.

Долгандыр көргүлөң. Чүгө оон турган черинде өвөс, кайда-даа ы-нды кызыл-кызыл харлар черде до-луп болган. Хун херелине оларны көрүп турарга, харын-даа одалар-нын кызыл чалбыштары ышкан сагындыр турган.

Бо дээр-ге бөрүдөр ханы өвөс, а

кызыл хар-дыр ийни мон! Мында кандыг-даа ис чок-тур деп угаал, бригадир аайын тышпай турган. Дову дургаар кызыл мынгы хан кылдыр бөрүлөр чүчү тулуп чир-боор? Бо-даа черле өвөс чүве боор.

Салам Нурдиров ам мырпаны кылашпавай, манькакан. Өө тын-дыр маннаар дөш ол, хирүктөргө илдинип, чеже-даа, бөрү ушкан, оон туруп алгаш база-ла маннап каар. Ферма чаныга чедир манчаар маннап келген, шугуң хан угу-ген, хөрүктөй барып ушан. Саан-чалар Ната Халиева, Зита Байбева оон бут кырынга тургузуп келген-ер.

— Харда хөй хан! — деп, брига-дир сарилдеш үнү-биле чугаала-ган, хөвөниң чүвүрүңде чымыш-ган кызыл харны кастагылаан.

Удвалда-ла фермада турган улзг шугуу бригадирини чанынга чыгып келген.

— Кызыл аянуң хар дүшкөн, ол-даа бак чүве болурунү демжө болгай аан, мен-не ычча эер мен, аз! — деп, ол фермада он чыл та-нымылдан турар Хорен Мурстанов аразы шаараш, сетел салып эстеди, бажын чалып чугаалаан.

Чоокта чаа онту класс рооккал, эр-не анык сааныч Натя, үнүз дынаанды, ашакты үе кийг:

— Мооң өсүтү дынаандыр, ол шыр өвөс чүве-дир! Бистин үезиште чурттап турган мыдыг үлзүлүк бөдүр боор бе?

— Чок, уруум, кызыл х — ол дээр-ге, чере эки өвөс! Иргей-ле бак чүве, халалтын дөшө-дир. Бөжөн хире чыл мунуңа, бир кыжын мыдыг хар чагың, оон соонда бүгү суур артеини калган болбазык! А чөрбөй чык бурту-ган, чадым... — деп, анымыз алдырар аажок барган.

— Чадым хар чаар өвөс кырган-ачай — деп, Натя оңу ү кирген.

— Мен хар чаган дедим — дөш, таңымла үргүлчүм.

Чөрбөй чыл буртуңар чайн улзг чачы чаган деп чугаалап хар чыт-тын. Ол-даа хубай чыл болган ийни! Суг мичан хан ышаш кы-зыл-кызыл чор.

Ашак хандыр кир тыш, мыт чок барган. Өскөлери баала мыт чок тургулааннар.

Ол ырмынын шилдөрү машина даажы үрөкөн. Оон чөлчө-биле кады чөрбөй бөш хире харыг, чөл-

дөш алгы тон кеткен үзүп шилдек эр үнүп келген. Мал эмчян Артур Эвониевти шугуу тышып каан.

— Чүте шугуңар-ла дурот-тур-дурер мышмышканын турарыңар ол чүвөл? — деп малчынара чок-шупулап келгеш, ол айтырган.

— Хорен кырган манча буртуул-дур, халап болур деп барган дээр-дир. Бо ычтаар кызыл хар ча-ган, оңу көргөш-ле ыңдыг кижн-дир — дөш, Наталья хуламурун каан.

— Кызыл хар че? Көргү-дүңер! — деп Эвониев кайлаан.

Черде чыткан борбакталы берген кызыл харны алгаш, ол көрүп эге-лөөн.

— Эх, мыдыг чүве турган чүл! Силерге ам доран бо чүд дөрөни көрүдүңер! деп, алыр.

Артур Эвониев автобузунче кир-геш, бөш мичага хире болганда де-дир чедип келгеш, иреге чугаа-лаан:

— Силерден эгелеп көрөөли. Ки-ре бөрүңерге стел кырында мик-роскоп турар өвөс. Ону бакылап көөр силер...

Урук-суруктуп шугуу оңу барып көргөн. Микроскоп шилди-еттүр ында шагажар харын ара-зында абагар даварларын-даа чү-ве дег, бичин диван амьктарыңар чүвөлери олар көрүп өнүргүз-гөн.

— Ол дээр-ге чангыс клеткалы сүт үнүжүнү үрөштинери-дир. Оларны харлыг шугуран дынаар-тан дажын эжээр. Чымыг хунне-риде олар харга чыда көнүчт дүргөп азып негтерээр, ыччан оларның үнүп келген черинде харларың көргө ында-мында ханыг ойкак черлер көстүп келгелээр. Харын-даа чамдыкта бүгү демжөкөрө хар-ны шыва алы бергилер. Ортакыс Азиянын дагаларыга мыдыг бо-лдушкун ховар өвөс таварышкы-лаар — деп, Артур чугаалаан.

— Четтириңер, Артур! Уаыас алдан харлаар ашак-тыр, а бө-гүнтү дег мыдыг көрүңүчтү чүвөгө таварышпаан мен, шугу угаан-кү-дүм үндү. О, өрлөкчөн, халалтың чүвө эрте берди ышаш — дөш, бригадир эмчиянын холун дыңы-лы тулуп каан.

— Дыка төгөлөвө, — деп, Ар-тур чугаалаан. — Бир өвөс дөрөн я-локолор азы пагалар чаап туруп берсе канчаар сен, аа?

— Ындыг таварылгалар безни тургулаар чүве бе?

— Тургулаар! Бойдушта элдеп таварылгалар-ла хөй!

М. ЧЕЛИКОВ.

Эрес-маадырлыг испан патриотка хосталга!

Компартиянын чыңгине секретарынын кыйгыры

ПАРИЖ. (СЭТА). «Хамаарышпас Испания» деп радио-биле дамчыкан чугаалаан Испанияны Бий Комитетиниң партиянын чыңгине секретари Сантьяго Карриво испан эрге-чагыргалар Гримауу шаажылап өлүрө деп шиткек үндүр-кериге чыдалгаан болуу дег мидиг кажар аргаларын тып шыдаваан деп меңдээди.

Испанияга Г-н меңдээди.

Франко тилээни соонда үч чылдарыг дүргүзүндө, «Ле орез» деп жур-налдың келээри-биле алдыга, 200 мун саанынары бооп олургенин Сантьяго Карриво оон иңай демдээди. Оларын кижн бурзуун Гримау-ун шн.

Алср деп турар ол-ла трибунал өлүрер кылдыр шийалп турган. Олар-дын кижн бурзуу «хөй саныг үлзүлгелерин кылган» деп бурдууланп турган.

25 чыл эртен, Ол үеде ажаллап турган эң-не бужар аргалар-биле, ыч-чаарда нестердип турган өжөңниң чорук-биле бөтүн Гримауу «судаар» деп турары бо-дур.

Ындам болза-даа бүгү дегелей болгаш Испания бо кеминг үлзүлгени болдурубас деп, Сантьяго Карриво меңдээди. Хулаан Гримауун амы-тынын камгалап алдырыга дуулаары-биле уурауларышкынары илерейлел, өристериниң төлөөлери Испанияге чорудар деп, испан улзустуң бүгү деле-гейде өнүктерин оа кыйгырган.

Удурланышкынын телеграммалары

БЕРЛИН. (СЭТА). Испан патриот Хулаан Гримауа удуу франкочу Эу-мурумуң үлзүлгө деп турар кара-чуртунда дөриң аажылаанга удурланышкынын телеграммаларын Герман Демократик Республиканын хөй-нитиги организациялары болгаш хаматалары бо хуннере Мадридче чорудуп турар. Тайбынын Немес чөрүлөш, Хостуг немес ажикиртиниң демократик партиянын баштаар че-ри болгаш өскө-лаа организациялар Гримауу доп-лоран хостаары не-гези телеграммаларын чоруткан.

Чер бөмбүрүлгө хөй мидион кижилери эрес-маадырлыг испан па-триот-биле эс-сеткилин каттыштырып турар деп «Нейес дөйлаан» солун демдээди.

ЛОНДОН. (СЭТА). Испан улз-устун хосталганы дөш сыман чок де-миселди, коммунист Хулаан Гримау-а удуу иргелген өлүмүң шиткеди чылдарың англи демократтар негеп турар.

Вестминстер хоорайның чажыга чериниң чөвүлөкчилери Алекс Майкс биле Кен Тейлор олар Гримауу хо-стаары негези бижикке бир дугаа-рында ат салганар. Бо дилег би-жиги чүс-чүс кезек кылдыр парлааш, Лондондуң заводтарыга болгаш профсоюздарың сабырларыңга тар-таккан.

Делегейниң хөй-нитизинге кыйгыры

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославия-ның парладалыс Хулаан Гримауу камгалап алыр деп, делегейниң хөй-нитизин кыйгырып турар. «Комму-нист» солунуң редакция чүтүндө демдээди турары болза, фашизмге удуу ол демселетиниң «бурзуу» чү-дө дөш, иштерин сөгөл бөзүн не-гези полициянык ымышкыныга оңу чагыртмын күзөвөзүңдө, бодунуң

Кваццы

Чамдык өг-бөдөлөр бөрүмүн бажык алпеканында кургаг кваццыларын шыгап тур. Кваццы кайнык болгаш алюминий-ниң дустарынын холуузаан тургустунан, сугта эстинчел, оң чок, өттүр көстүп турар кристалларын тургустунган.

Кваццы аарының хоралкүрттарын чок кылдыр болгаш чымыш-мычак, Ычанаш кваццыны эзилдирин кештиң болгаш ас-дүмчүк шитиниң кежиниң диршиккинни аарыларынга удуу хе-регелэрин сумелет турар.

Ангинида, аас шитиниң киниң аары-стоматиттен, боостан-ның фарингит аарымын бол ларингит аараныга кваццылар-ның 0.5 хуулуң эзилдирин биле шитин чарын эмчилер сумелет турар. Ындам эзилдирин бөжөл алдыра шай шопулааның 4-түн бир кезин кристалларын бир жан сугта эзилдир.

Ол-ла холуузааны өргөтөш ити чаарыга болгаш хуулаан ба-лылар чарынга база херелген тур.

Алпекаларга өртенди каан хыя деп эмин база салып ам болур. Ону заводтарга 150 градуу хире ите тулуп тургаш кызыл турар. Оңу түрүлгө хөтө ак эм алааОл ак эм турар кургаларыга херелеп турар. Хөтө эмин, сиңирер хөтө кырынга ургаш кеш-тиң үрелген черинче чаар, азы шүлүг хааржакыгаш дамчытыр балыгың кырынга бызар.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Хоргадаар эргени тыпсып турар

ПРАГА. (СЭТА). Хулаан Гримауа хамаарыштыр франкочу Эу-мурумуң кижжиз өвөс болгаш чөптүг өвөс чорунга удуу Чехословакияны бүгү ажалчы чониярың удурла-нышкынын барымдалааш, Чехосло-вакияның чогуур органыра ЧССР-ге

хоргадаар эргени Хулаан Гримауа тыпсырнын шиттирээден деп ЧТК агысылаа дыйнаккан. Чехословакия-ның Кызыл Крест нитизиле ЧССР-диг эмилдери-биле чедип келери Ху-лаан Гримауа саналаан.

Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬО-ПОРК. (СЭТА). КНО-нун Айыыл чок чорук Чөвүлели Порту-галияны кылып турар агрессин үлзүлгелеринге удуу Сенегалдыг чазаның удурланышкынын чугаа-лажып көөрү-биле апрель 17-де чылы-ган. Апрель 9-та Португалияны дөрт шериг самолеттери «Португалия» Гвинеянык кызыгарынын чогууда, Сенегал Республиканык деписэри-де турар Буньяк сууру бомбалаан. Португалия болза бодунуң хостала-зы болгаш хамаарышпас чоруу дөш демселече кодуларуп үгөн удууларга удуу кыдыкчы дайыны бодунуң ко-лоноларында чорудуп, кожалыла до-нулар африка күрүслерге хамаар-ыштыр агрессин үлзүлгелерини кы-лырында бөш чалдайымай турар деп чүве билдиргил болгай.

Бо агрессин үлзүлгелерин Порту-галияны үлзүлгелериниң соонда до-раан-на Сенегалдыг чазга Айыыл чок чорук Чөвүлели далаштыг чымылдарын негезини демделесе чогуур. Сенегалдыг негелдизиниң ду-гай КНО-га апрель 10-ла-ла бил-дирген апарган. Ындам болза-даа ко-лоналисичи күрүслер НАТО таламы-биле боттарынын эвилдизини — Пор-тугалияны камгалаар дөш кижн-нишкынары салганар. КНО-га барын талакы күрүслериниң төлө-лөкчилери Португалияны күзгү-ла-ламыг көөр деп КНО-нун келжиз-нерин бурзулунг орадалашпашан, хайымышкынын ажил-чорудулганы камбартка турган.

Делегейниң хөй-нитизинге кыйгыры

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославия-ның парладалыс Хулаан Гримауу камгалап алыр деп, делегейниң хөй-нитизин кыйгырып турар. «Комму-нист» солунуң редакция чүтүндө демдээди турары болза, фашизмге удуу ол демселетиниң «бурзуу» чү-дө дөш, иштерин сөгөл бөзүн не-гези полициянык ымышкыныга оңу чагыртмын күзөвөзүңдө, бодунуң

идеалдарыны шымычыла, идеал-дарыңды шымычыла бүтүрп тура-рында болгаш бодунуң үел-бодал-дарыңга шымыч болуп шууг артка-мыла.

Испаниянык фашизмге удуу киж-илери испан-суруп турар чорукка удууларышкынын үнү олар кө-дүрүн үндүр ужурул дег, солун үргүчүдөп бизжэн.

Португалияга удуу Сенегалды-ниң үлзүлгелерин бурзулаашкыны-га каталтаарында буруулаашкыны-га дөшүрү шавары-биле» Порту